

HVITTRÄSK

PÄÄRAKENNUKSEN ETELÄSIIVEN KYLPYHUONE

Kunnostus ja entistäminen v. 2020-21

RESTAUROINTIRAPORTTI

olli helasvuo

arkkitehdit mustonen oy

SENAATTI

© arkkitehdit mustonen oy 2023

Kansikuvat: Olli Helasvuo
Valmis kylpyhuone. amoy 2022
Kylpyhuone ennen korjausta. amoy 2018

Takakansi: Uuden kiiltomaalatun tapetin juuttikangaspohja. amoy 2021

HVITTRÄSK

PÄÄRAKENNUKSEN ETELÄSIIVEN KYLPYHUONE

KUNNOSTUS JA ENTISTÄMINEN V. 2020-21

Restaurointiraportti

olli helasvuo / arkkitehdit mustonen oy

SISÄLLYSLUETTELO

1 Eteläsiiven kylpyhuone

1.1	Kylpyhuoneen vaiheet	6
1.1.1	Alkuvaiheet	6
1.1.2	Myöhemmät vaiheet	7
1.2	Kunnostus ja entistäminen v. 2020-21	8
1.2.1	Osapuolet	8

2 Korjauksen lähtökohdat

2.1	Lähtötilanne	11
2.1.1	Kylpyhuone vuonna 2020	11
2.2	Korjaustyön aikaiset rakennustutkimukset	13
2.2.1	Alkuvaiheen Rakenneavaukset	13
2.2.2	Alkuvaiheen rakenneavausten tulokset	14
2.2.3	Entistämispäätös	15

3 Entistämistoimenpiteet vuosina 2020-21

3.1	Seinäpinnat	16
3.1.1	Seinäpintojen alkuvaiheet	16
3.1.2	Uudet Käsintehdyt tapetit	20
3.1.3	Sabluunamaalattu tapetti	22
3.1.4	Kiiltomaalattu tapetti	26
3.1.5	Hormimuuri	29
3.1.6	Seinälaatoitus	30
3.1.7	Seinälistoitus	32
3.1.8	Hirsiseinien rakenne	34
3.1.9	Vaneripinnat	35
3.2	Alakatto	36
3.2.1	Kattopanelointi	36
3.3	Lattia	38
3.3.1	Lähtötilanne	38
3.3.2	Uusi lattiaaatoitus	40
3.4	Kalustus ja varustus	41
3.4.1	Palautettu tassuamme	41
3.4.2	Poistettut vesikalusteet	42
3.4.3	Kylpyhuoneeseen sijoitettu vedenlämmitin	42
3.4.4	Käsienpesualtaat	43
3.4.5	Peilikaappi	44
3.4.6	Uusi lämpöpatteri	45
3.5	Valaisin ja sähköistys	46
4	Värisävyt, materiaalit ja varustus	
4.1	Kylpyhuoneen maalit ja värisävyt	48
4.2	Kylpyhuoneen Materiaalit	49
4.3	Kylpyhuoneen Varustus	50

5 Liitteet

5.1	Lausuntopyyntö Museovirastolle	51
-----	--------------------------------	----

↑ Eteläsiiven kylpyhuone entistämisen jälkeen. amoy 2022

1 Eteläsiiven kylpyhuone

Hvitträskin Päärakennuksen Eteläsiiven kylpyhuone sijaitsee toisessa kerroksessa päämakuuhuoneen yhteydessä. Kylpyhuoneesta on yläaulan lisäksi oviyhteys suoraan päämakuuhuoneeseen.

1.1 KYLPYHUONEEN VAIHEET

Seuraavassa käydään läpi kylpyhuoneen vaiheet yleisluontoisesti. Yksityiskohtaisemmat tiedot eri rakennusosista esitetään entistämistoimenpiteiden yhteydessä.

Vaiheiden ajoitus

Eteläsiiven kylpyhuoneesta ei ole säilynyt vanhoja piirustuksia tai valokuvia.¹ Tässä esitetty alkuvaiheiden ajoitus perustuu pääosin restaurointiarkkitehdin ja urakoitsijan kunnostuksen yhteydessä vuosina 2020–21 suorittamiin rakennustutkimuksiin.

¹ Geselliusten Pohjoissiiven v. 1907 paikkeilla valmistuneesta kylpyhuoneesta on säilynyt muutama valokuva.

1.1.1 ALKUVAIHEET

Kylpyhuone ja erillinen pukeutumishuone

Alun perin nykyinen kylpyhuonetila oli ilmeisesti jaettu hirsiseinällä puoliksi pukeutumishuoneeseen ja sen viereiseen nykyistä pienempään kylpyhuoneeseen. Tähän viittaisivat ympäröivät hirsirakenteet, alakattopanelointien värisävyt ja detaljointi sekä tilan yläpuoliset rakenteet.

Kylpyhuoneen yhdistäminen

Pukeutumishuone yhdistettiin kylpyhuoneeseen todennäköisesti melko pian rakennuksen valmistuksen jälkeen. Tässä vaiheessa tilassa tehtiin laaja pintaremontti käsinmaalattuine hygieniatapetteineen. Muutos ajoittuu arvion mukaan vuosien 1907–08 paikkeille.

Kuivakäymälä sijaitsi Saaristen aikana erillään, kylpyhuoneen kyljessä yläaulan kulmauksessa. Kuten kylpyhuoneeseenkin, käymälään oli suora oviyhteys päämakuuhuoneesta.

↑ Kylpyhuoneen ulkoasussa oli tapahtunut 1970-luvun alun jälkeen vain pieniä muutoksia. amoy 2018

↘ Purkujen yhteydessä paljastunut lyijykynäpiirros sisäikkunan ja oven välisessä lautapinnassa on todennäköisesti 1900-luvun alkukymmeneltä. amoy 26.10.2020

Alkuvaiheesta säilyneet pinnat ja kalustus

Kylpyhuoneen alkuvuosien pintamateriaaleista on säilynyt alakattopanelointi, suurin osa seinälaatoituksesta ja osa oviaukkoja ja laatoitusta rajaavista puulistoituksesta. Ammeen alla on säästynyt osa vanhaa lattialaatoitusta. Näiden lisäksi on fragmentteja käsinmaalatuista tapettipinnoista. Laajimmat säilyneet kentät jätettiin näkyville entisöinnin yhteydessä.

Kalustuksesta on säilynyt seinään upotettu peilikaappi tuoleineen, entistämisen yhteydessä palautettu kylpyamme ja oikeanpuoleisen ikkunasyvennyksen pieleen upotettu kaappi.

1.1.2 MYÖHEMMÄT VAIHEET

Kylpyhuone on vuoden 1920 jälkeen kokenut lukuisia muutoksia. Ilmeisesti jo 1930-luvulla Eero Saarisen toimesta kylpyhuoneen käsinmaalatut tapetit poistettiin ja seinäpinnat laatoituksen yläpuolella verhottiin vanerilla.¹

1950-luku

1950-luvun alussa Vuorioiden aikana vanha tasuamme korvattiin muurattuun ja laatoitettuun kehykseen upotetulla ammeella. Lattia laatoitettiin kuusikulmaisella laataalla ja kylpyhuoneeseen sijoitettiin wc-istuin käytävältä puretun kuivakäymälän tilalle. Ilmeisesti myös ammeen vieressä sijainnut bidee asennettiin tilaan tässä yhteydessä.

¹ Vanerit voisivat olla vasta 1950-luvulta, mutta maalikerrosten lukuisa määrä viittaisi aikaisempaan ajankohtaan.

1970-luvun vaihde

1970-luvun vaihteessa vaneripinnat ja paneloitu alakattopinta peitettiin lastulevyllä, joka maalattiin tumman vihreäksi alkydimaalilla. Sähköasennukset kuljetettiin lastulevyjen takana ja roilottiin osin takana oleviin rakenteisiin.

2000-luvun vaihde

Vuosina 1999–2000 kylpyhuoneessa tehtiin pintakunnostuksia ja pieniä muutoksia. Seinävalaisimet poistettiin ja kattovalaisin sekä lämpöpatteri vaihdettiin.

1.2 KUNNOSTUS JA ENTISTÄMINEN V. 2020-21

Hvitträskin Eteläsiiven kylpyhuoneen ensimmäiset rakenneavaukset ja alustavat tutkimukset tehtiin keväällä 2020. Varsinaiset kunnostus- ja entistämistyöt aloitettiin syksyllä 2020 ja valmistuivat kevään 2021 lopulla.

↑ Pinkopahvien asennus. amoy 16.2.2021

↓ Sabluunamaalatun tapettimallin katselmointi. amoy 10.3.2021

1.2.1 OSAPUOLET

Rakennuttaja

Selja Flink, Tarja Kumpulainen
Senaatti-kiinteistöt

Restauroinnin valvonta

Päivi Eronen, Museovirasto

Pintakäsittelyjen erikoisasiantuntija

Anna-Maria Kymäläinen, Museovirasto

Käyttäjän edustaja

Lea Värtinen, Kansallismuseo

↑ → Purkuvaihe ja rakennustutkimus. amoy 19.10.2020

Restauroinnin suunnittelu ja rakennustutkimus

Olli Helasvuo, arkkitehdit mustonen Oy

Pääurakoitsija

Ukri Oy

Anni Hassi (työnjohto ja rakennustutkimus)

Immi Vaartio (sablunamaalaukset)

Saara Sairanen

Annika Sipilä

Henriikka Määttä

Raija Musakka

Anna-Maija Kuitunen-Lammila

Kuura Helanen

Marko Rahikainen

Vesa Seppäläinen

Aliurakoitsijat

Vedenlämmittimen kunnostus

Jyrki Eklund, Tuusulanjärven Paja

Peltisepäntöyt

Roope Pääkkönen Pelti- ja Rautatyö E. Salminen Oy

Sähköasennukset

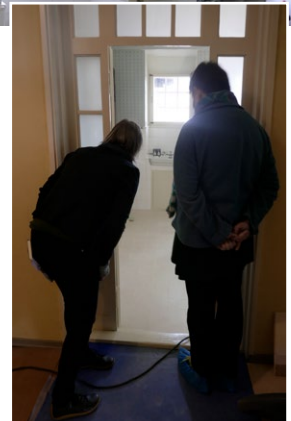
Jukka Saarela, ISS Palvelut Oy

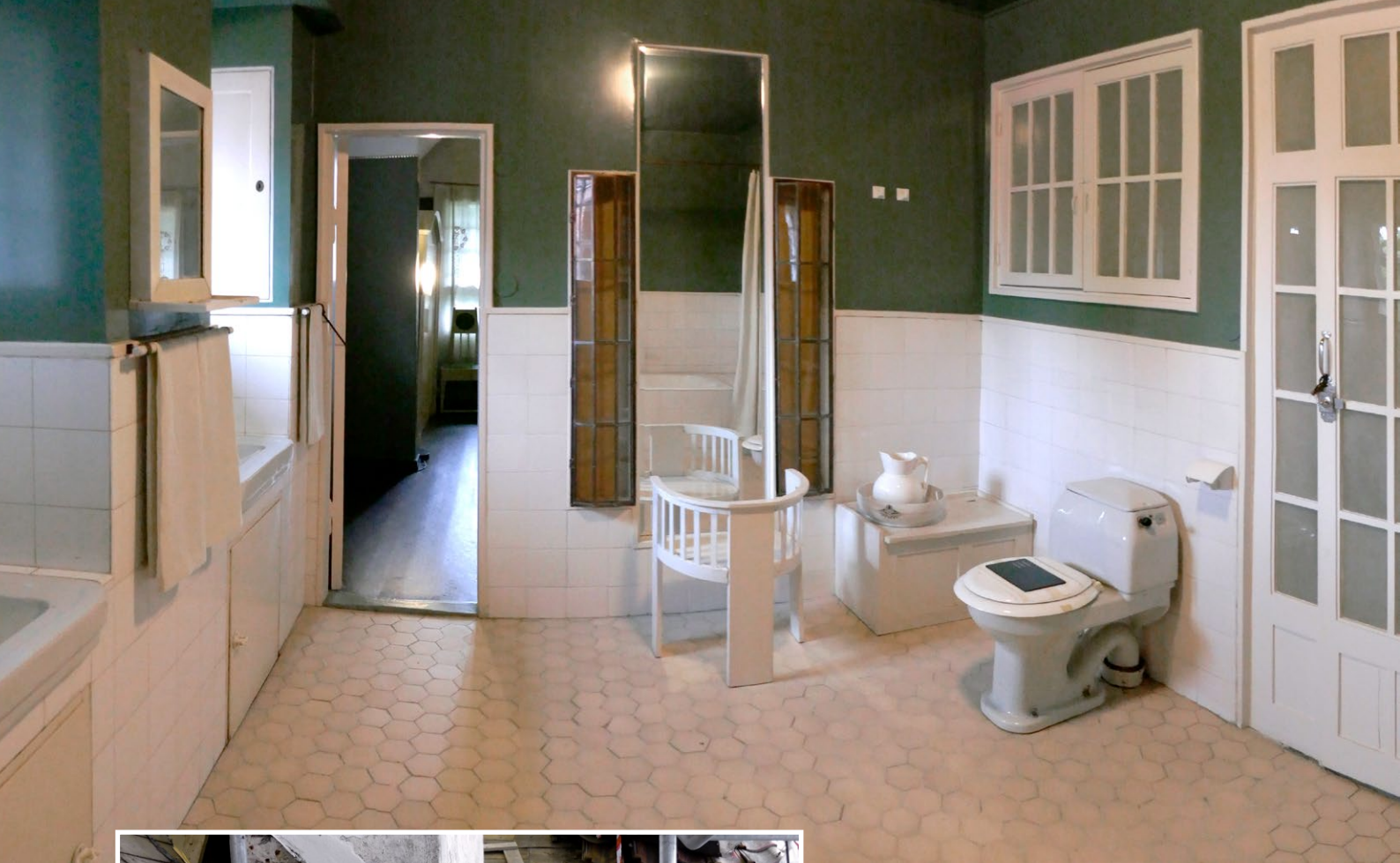

Uudet pinnat alkavat valmistua.

↑ amoy 22.4.2021

→ amoy 6.5.2021

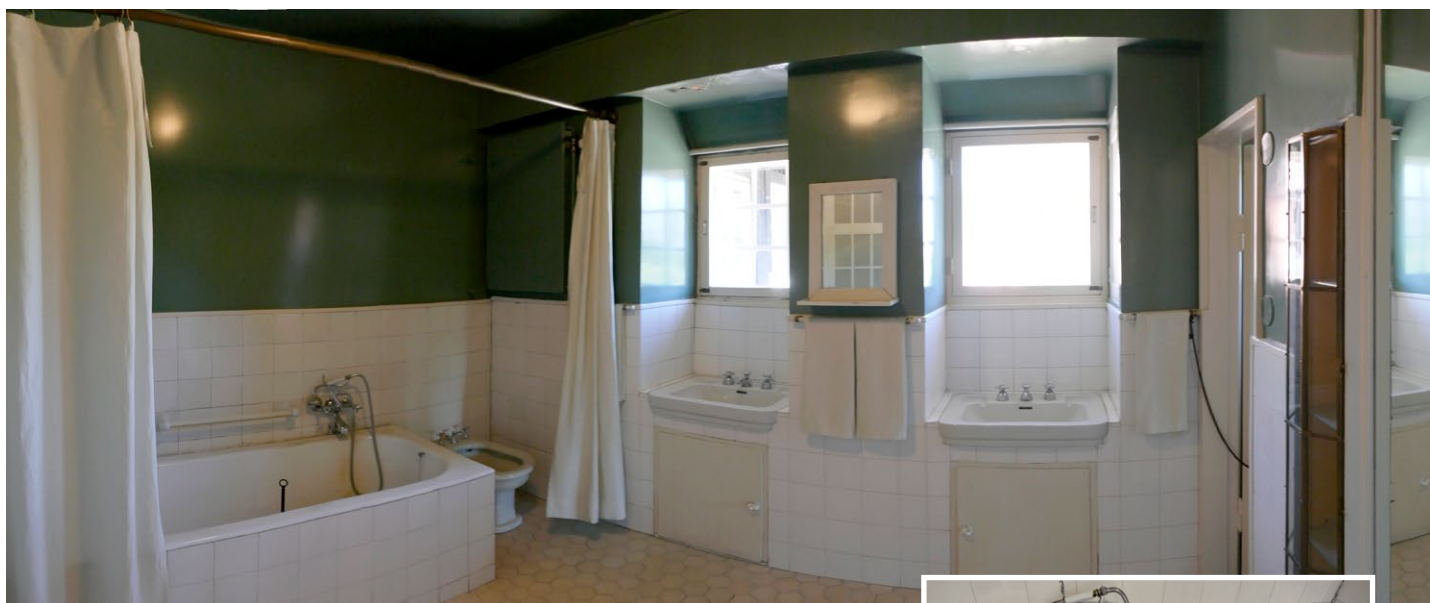

Kylpyhuoneen Kosteusvauriot

↑ Kylpyhuoneen kyljessä olevan hormin ympärystä vuosi-
en 2018-19 vesikattokorjauksen yhteydessä. Kylpyhuoneen
ikkunasyvennykset sijaitsivat hormin linjassa tällä puolella.
amoy 26.11.2018

↗ Ikkunan yläpuolisessa lastulevypinnassa näkyvä kos-
teusvaurio oli melko pieni. Vesikattokorjauksen yhteydessä
tehtyjen avausten perusteella oletettavaa kuitenkin oli, että
levytyksen alla vauriot olisivat huomattavasti laajemmat.
Kuva ennen vesikattokorjausta. amoy 19.6.2018

→ Hormi ja ympäröivät rakenteet purkutöiden jälkeen.
amoy 10.11.2020

← ↑ → Kylpyhuone ennen kunnostusta. amoy 2018-20

2 Korjauksen lähtökohdat

2.1 LÄHTÖTILANNE

2.1.1 KYLPYHUONE VUONNA 2020

Ennen vuosien 2020–21 kunnostusta Eteläsiiven kylpyhuoneen asu oli 1970-luvun alun muutosvaiheesta, jolloin seinän yläosat ja kattopinnat oli päällystetty lastulevyllä.

Eteläsiivessä viime vuosikymmenten aikana tehtyjen korjaustöiden yhteydessä Eteläsiiven tiloja on palautettu vähitellen lähemmäksi 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten asua. Kylpyhuone oli kuitenkin jäänyt näiden kunnostusten ulkopuolelle. Kylpyhuoneessa oli tehty lähinnä pieniä pintakunnostuksia.

Vesivauriot

Kylpyhuoneen kulmassa sijaitsevan hormin kohdalla on yksi Eteläsiiven vesikaton pahimmista ongelmakohdista. Pitkään jatkuneet vesivuodot hormi- ja jiiriliittymissä olivat aiheuttaneet kylpyhuoneen pinnoille kosteusvaurioita.

Kylpyhuoneen yläpuolinen vesikatto korjattiin vuosina 2018–19. Tällöin todettiin vaurioiden kylpyhuoneen lastulevypintojen takana olevan huomattavasti laajemmat kuin sisäpuolelta pystyi arvioimaan. Kylpyhuoneen kyljessä olevan hormin ympärillä oli laajoja lahovaurioita. Jälkeen perusteella kyseistä kohtaa oli korjattu useampaan otteeseen aikaisemminkin.

Korjauksen yhteydessä tehdyissä rakennustutkimuksissa saatiin toisaalta aavistus siitä, että lastulevypintojen takaa oli löydettävissä kylpyhuoneen aiempien vaiheiden kerrostumia.

Kylpyhuoneen yleisilme v. 2020

Ennen vuosien 2020–21 kunnostusta Eteläsiiven kylpyhuoneen yleisilme oli vesivauriokorjausten lisäksi pitkään muutenkin kaivannut yleistä kohentamista pintojen ja myös kalustuksen osalta.

Muuratun ammeen paino oli aiheuttanut kylpyhuoneen lattian ja seinien painumista, mikä näkyi mm. ammeen ja seinien saumojen repeämisenä. Lattian ja seinien mukana myös yläaukaan avautuvan oven ja ikkunan karmiaukko oli painunut niin, etteivät enää ne mahtuneet enää sulkeutumaan tai avautumaan.

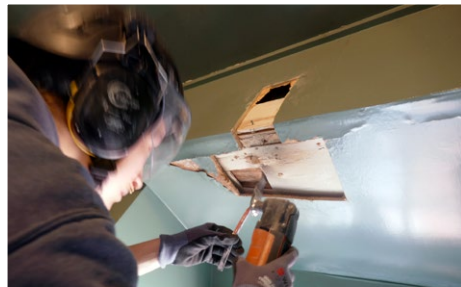
Myös lattialaatoitukset olivat monin paikoin irti alustastaan, eikä yleisöä enää päästetty sisään kylpyhuoneeseen. Kylpyammeen puoleinen sivu oli yleensä peitettynä verholla, koska etenkin täällä seinällä laatoitusten, ammeen ja bideen ulkonäkö ei ollut esittelykelpoinen.

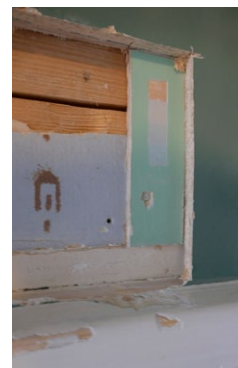
Ongelman kylpyhuoneen esittelyn kannalta muodosti myös se, että ajoituksellisesti oli epäselvää miltä ajalta mikäkin osa kylpyhuoneen sisustuksesta oli peräisin.

ENSIMMÄINEN RAKENNEAVALUS

Ensimmäinen rakenneavaus tehtiin vasemmanpuoleisen ikkunan yläpuoliseen vesivaurioituneeseen lastulevypintaan. Aluksi tehtiin vain pieni aukko, jota laajennettiin vähitellen, sitä mukaa kun vanhoja pintoja alkoi paljastua.
amoy 27.3. ja 8.4.2020

← 20.05.2020

↑ 04.06.2020

↗ 14.08.2020

→ 26.10.2020

kuvat amoy

2.2 KORJAUSTYÖN AIKAiset RAKENNUSTUTKIMUKSET

Korjaustyöhön ryhdyttäessä kylpyhuoneen lo-pullinen ilme ei ollut vielä selvillä. Käynnissä olevan Hvitträskin Päärakennuksen rakennus-historiaselvitystyön yhteydessä Eteläsiiven kylpyhuoneen alkuperäisasusta ja aiemmista vaiheista oli löytynyt vain hyvin vähän tietoa ja dokumenttiaineistoa.

Korjaustyön edellyttämä alkuperäisasun ja myöhempien vaiheiden määrittäminen perustui restaurointiarkkitehdin ja urakoitsijan saman-aikaisesti korjaustyön kanssa suorittamiin rakennustutkimuksiin. Avatuista rakenteista löytyneitä rakenteita, materiaalifragmentteja ja fragmenteista tehtyjä väritutkimuksia analysoitiin koko ajan suhteessa siihen, mitä Eteläsiiven muutoshistoriasta tiedettiin rhs-tutkimuksen ja aiempien tutkimusten pohjalta.

2.2.1

ALKUVAIHEEN RAKENNEAVAUKSET

Ensimmäiset rakenneavaukset

Vesikattokorjausten jälkeen oli tullut aika kor-jata kylpyhuoneesta vuotojen aiheuttamien vesivaurioiden jäljet. Piilossa olevista vaurioista

tai tulevan korjauksen laajuudesta ei vielä ollut varmuutta. Epäselvää oli myös suhtautuminen kylpyhuoneen lastulevyvaiheen asuun.

Kun korjauksen yhteydessä pintoja jouduttai-siin joka tapauksessa avaamaan, päätettiin tätä hyödyntää mahdollisuutena tutkia lastulevy-pin-tojen alla olevia kerrostumia.

Ensimmäisen, vasemmanpuoleisen ikkunan yläpuolelle tehdyn avauksen löydöt osoittautui-vat erittäin lupaaviksi ja mielenkiintoisiksi. Tällä perusteella tutkimuksia päätettiin laajentaa kyl-pyhuoneen muihinkin pintoihin.

Lisäavaukset

Uusia rakenneavauksia tehtiin toukokuun 2020 kuluessa eri puolille kylpyhuonetta. Näin saatiin laajempi kuva alta löytyvistä pinnoista ja niiden tilanteesta.

Näissäkin avauksissa edettiin erittäin varo-vaisesti, koska ei ollut varmuutta olisiko vanhoja pintoja riittävästi jäljellä jonkinlaisen yhtenäi-sen kokonaisuuden palauttamiseksi. Koko ajan varauduttiin siihen, että pinnat olisi mahdollista palauttaa 1970-luvun asuun tai vaihtoehtoisesti sitä edeltävään ns. vanerivaiheeseen.

2.2.2 ALKUVAIHEEN RAKENNEAVAUSTEN TULOKSET

Lastulevytytys

Lastulevyt oli asennettu 1970-luvun vaihteessa. Seinillä lastulevytytys oli kiinnitetty suoraan entisten pintakerrosten päälle, alakatossa yläpuolella oli alusrimoitus ja ilmarako. Lastulevyasennuksen yhteydessä aiemmat kerrostumat oli pääosin jätetty paikalleen. Sähköjohdotuksia oli kuitenkin roilottu seinien osalta alla oleviin pintakerroksiin hyvinkin karkeasti.

Vaneripinnat

Lastulevytystä oli edeltänyt kattava vanerivaihe. Vanerien pinnassa oli neljä maalikerrosta. Tämän perusteella vaneri ajoitettiin Vuorioita edeltävälle ajalle, mahdollisesti Eero Saarisen 1930-luvulla teettämään muutosvaiheeseen.

Seinäpinnat vanerin alla

Vanereiden alta aiemmat materiaalikerrostumat oli seinäpinnoilta pääosin poistettu. Tapetin keskikentät oli leikattu pois, mutta reunoille oli onneksi jäänyt noin 5 cm:n kaistaleet. Kaistale oli juuri niin leveä, että siitä pystyi saamaan käsityksen maalatusta koristekuviosta ja sen toistumisesta. Tapetin alapuoliset seinän lauta- ja hirsipinnat olivat käsittelemättömät.

Ikkunasyvennyksien yläpuolinen kotelointi

Ikkunasyvennyksien yläpuolisissa kotelointeissa vanerin alta löytyvät materiaalikerrokset olivat kaikkein runsaimmat ja vaihtelevimmat. Materiaalikerrokset ikkunoiden yläpuolella erosivat jonkin verran toisistaan.

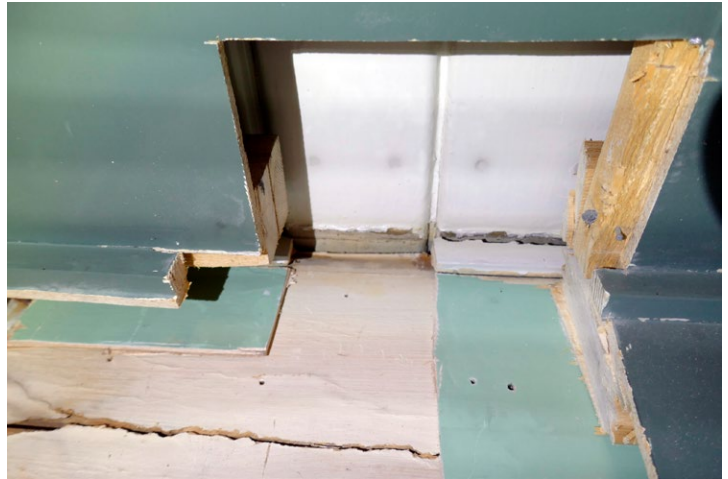
Koteloinnin alapinnoissa oli vanerin alla panelointi, joka vasemmanpuoleisessa syvennyksessä oli maalattu vihertävän harmaalla. Tämä edustaa alakattopanelointien osalta vanhinta vaihetta. Näytti kuitenkin siltä, että kotelointien paneelit olivat kierrätettyjä ja vain alustana varsinaisille pintakerroksille. Vasemman ikkunan yläpuolella alapinnan paneloinnin päällä näkyi jäänteitä kangasverhoilusta.

← Lastulevy poistettuna makuuhuoneen oven ja peilikäappin väliseltä seinältä. Lastulevytyksen yhteydessä 1970-luvulla tehty sähköroiloukset oli tehty vaneripintoja ja alla olevia vanhempia rakenteita varomatta. amoy 1.6.2020

↙ Rakennusavaus oikeanpuoleisen ikkunan yläpuolisen kotelon alapinnassa. amoy 1.6.2020

↓ Säilynyt kaistale käsinmaalattua tapettia peilin oikealla puolella makuuhuoneen vastaisella seinällä. Vaneripinnassa oikealla väritutkimuksen väriportaikko. amoy 1.6.2020

↑ Hormin kohdalla lastulevyn alla oli rapattu seinäpinta. Väritutkimuksessa rappauspinnasta löytyi vaalean vihreän värin alta ainakin neljä värikerrosta. amoy 1.6.2020

↗ Kattolistan alta paljastui alakattopaneloinnin vanhin värisävy. Alapuolella ikkunaseinän otsapinnan ohut, maalattu paperi. amoy 21.4.2020

→ Entisen hirsisen väliseinän katkaistu salvos aulan puoleisella seinällä sisäikkunan ja oven välissä. amoy 1.6.2020

Oikeanpuoleisen ikkunan yläpuolella vanerin ja paneloinnin välissä oli vaaleaksi maalattu pahvi, jonka rakenne on saman tyyppinen kuin seinäpintojen käsinmaalatussa tapetissa.

Kotelon otsapinnassa pintamateriaalina vanerin alla oli hyvin ohut maalattu paperi, joka oli liimattu alla olevaan höylättyyn ponttilautaan.

Hormi

Hormin kohdalta lastulevyn alta löytyi rappauspinta, jonka alimmat värikerrokset olivat tapettivaiheesta ja päällimmäiset värikerrokset samat kuin vaneripinnoissa. Hormi oli siis ollut rappauspinnalla 1970-luvun alkuun saakka.

Seinälaatoitus

Seinälaatoituksessa oli havaittavissa ainakin kahta eri vaihetta. Vanhempi oli lämpimän valkoinen ja tehty nollasaumalla. Ikkunaseinällä oli osittain uudempaa laatoitusta, jonka väri oli sinertävämmän valkoinen ja sauma leveämpi.

Alakatto

Alakatto oli materiaaliensa osalta vanhemmista kerrostumista selkein. Lastulevyn ja koolauksen alla oli vanha panelointi, joka oli ollut näkyvis-
sä myös vanerivaiheessa. Viimeisin maalipinta kattopaneloinnissa oli kiiltävä valkoinen alkydi-maali. Kattolistan alta näkyi, että alkuvaiheessa värisävy oli ollut vihertävän harmaa.

Aiempi tilajako

Pohdinnat siitä, että kylpyhuone olisi aivan alussa ollut pienempi, näytti pitävän paikkansa. Puolivälissä aulan vastaisella seinällä näkyy katkaistun hirsiseinän salvos. Tästä oikealle seinä oli hirsirakenteinen ja vasemmalle päin lautarakenteinen. Täyttä varmuutta asiaan ei alkuvaiheen avauksissa kuitenkaan vielä saatu.¹

2.2.3 ENTISTÄMISPÄÄTÖS

Alustavissa tutkimuksissa löydettyjen rakennushistoriallisia fragmenttien perusteella katsottiin olevan mahdollista palauttaa Eteläsiiven kylpyhuone lähelle Saaristen 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen asua. Tältä pohjalta tehtiin päätös kylpyhuoneen palauttavasta korjauksesta ja siihen tähtäävästä tutkimustyöstä.

Tutkimusten tuloksista ja päätelmistä keskusteltiin kiinteästi ohjausryhmän kanssa. Museoviraston lausunto kylpyhuoneen korjaus- ja entistämistoimenpiteistä pyydettiin 7.10.2020.

¹ Entisöintityön kuluessa paljastui yksityiskohtia, joiden ansiosta jakoa voidaan pitää melko varmana.

3 Entistämistoimenpiteet vuosina 2020-21

Vuosien 2020-21 kunnostuksessa kylpyhuone palautettiin rakennustutkimusten perusteella mahdollisimman lähelle Saaristen aikaista asua. Ajoituksellisesti ilme ajoittuu noin v. 1908-09 paikkeille, jolloin kylpyhuone ja pukeutumistila oli yhdistetty yhdeksi tilaksi.¹

Rakennustutkimusten tulokset

Korjaustoimenpiteiden lisäksi on kunkin osion alussa esitetty rakennusosakohtaisesti korjauksen yhteydessä suoritetun rakennustutkimuksen tulokset, joiden perusteella kunnostustoimenpiteitä tarkennettiin työn kuluessa.

¹ Kaikkien yksityiskohtien osalta kokonaisuus ei ole ajoitukseltaan aivan yhtenäinen. Esimerkiksi ikkunasyvennysten käsienvesualtaat ovat myöhemmältä ajalta ja sähköistys toteutettiin todennäköisesti vasta 1920-luvun alussa.

3.1 SEINÄPINNAT

3.1.1 SEINÄPINTOJEN ALKUVAIHEET

Käsinmaalatut tapetit

Käsinmaalatut tapetit ovat materiaalifragmenttien perusteella kylpyhuonetilan yhdistämisvaiheesta.¹ Tapettien rakennekerrokset ovat erikoiset ja liittyvät 1900-luvun alun kylpyhuonetilojen myötä syntyneeseen tarpeeseen kehittää kosteutta paremmin kestäviä seinäpintoja.² Käsinmaalattua tapettia on kylpyhuoneessa kahta rakennekerroksiltaan erilaista tyyppiä.

¹ Käsinmaalatun tapetin jäänteitä löytyi alkuvaiheen hirsirakenteisen jakoseinän molemmin puolin.

² Nk. "hygieniatapetit"

Sabluunamaalattu tapetti

Seiniä kiertävässä sabluunamaalatussa tapetissa on käytetty kartonki-, kangas- ja tasoitekerroksia. Pinnassa on siniharmaaksi maalatulla pohjalla sabluunamaalattu koristekuvio. Tapetin kuvio esittää ilmeisestikin Piharakennuksen porrastornia, jota Eliel Saarinen käytti embleminään esim. kirjepaperissaan ja useiden Hvitträsäkin kalusteiden koristeaiheena.

Yksivärinen kiiltomaalattu tapetti

Ikkunasyvennyksissä on pingotetulle juuttikangas- ja kartonkipohjalle tehty vaalea yksivärinen ja kiiltomaalattu tapettipinta.

Seinälaatoitus

Seinän alaosan laatoitus on tehty ennen vuotta 1910, mutta saattaa osittain olla peräisin alku-

✎ Kylpyhuone entistämistöiden jälkeen. amoy 19.8.2022

➤ Sisäikkunan alla säilynyt kaistale alkuperäistä tapettia. Edessä ikkunan sivulla uutta tapettipintaa. Korkeero johtuu uuden pinnan alla säilytetystä vanerikerrostumasta. amoy 19.8.2022

peräisvaiheesta, jolloin tilat oli jaettu erilliseen kylpyhuoneeseen ja pukeutumistilaan.

Ikkunaseinällä käsienspesualtaiden asennuksen yhteydessä uusitut laatat erottuvat muuta laatoitusta valkoisempina.

Ikkunaseinän otsapinta ja syvennykset

Ikkunaseinän otsapinta ja ikkunasyvennykset näyttäisivät olleen olemassa sinisen tapetin asennusvaiheessa. Ikkunasyvennyksien reunadetaljointi ja rakenne eroavat jonkin verran toisistaan, joten on mahdollista, että rakenne

on saanut ainakin nykyiset mittansa vasta tässä vaiheessa. Tähän viittaisi myös vasemmanpuoleisen ikkunan yläpuolisessa koteloinnissa käytetty vihertävän harmaa kierrätyspaneeli.

Mahdollisesti makuuhuoneen vastaisen seinän kulmakaappi on tehty jo pukeutumis-huoneeseen ennen huoneiden yhdistämistä. Ikkunasyvennys on saattanut aluksi olla vain pukeutumishuoneessa ja vasemmanpuoleisen ikkunan kohdalle se on rakennettu huoneiden yhdistämisvaiheessa.¹

Lasiruudutettu ovi

Lasiruudutettu oviaukko karmeineen on viimeistään samasta vaiheesta käsinmaalattujen tapettien kanssa. Ovessa ja sitä ympäröivissä kiinteissä ikkunoissa on mahdollisesti tehty myöhempiä muutoksia.

¹ Tähän viittaisi vasemmanpuoleisen ikkunan yläpuolisten kattopaneelien värisävy ja alakattopaneloinnin detaljointi.

Sisäikkuna

Sisäikkuna on vanhalla paikallaan, mutta ainakin karmi on uusittu jossakin vaiheessa. Vanha karmi on osittain paikallan seinärakenteessa.

Listoitukset

Seinän laatoitetun alaosan ja tapetoidun yläosan välissä on ollut melko kookas, kaksiosainen lista. Listan alaosa on edelleen jäljellä, ylempi oli poistettu lastulevytyksen yhteydessä. Maalijäljistä on todettavissa, että ylälista oli ollut melko ohut. Maalijälkiä vastaava ylälista oli säilynyt oikeanpuoleisen ikkunan alapuolella.

Tasoitettut kulmat ja liittymät

Tapetoidulla seinäpinnalla listoitukset oli minimoitu. Esimerkiksi ikkunaseinän otsapinnan alakulmassa ei ole ollut listaa, vaikka väri ja materiaali vaihtuvat. Pintakankaiden reunat päättyvät hieman ennen reunaa ja kulma on tasoitettu

↑ Sisäikkuna ja lasiruudutettu ovi. amoy 9.6.2022

← Kylpyhuone entistämisen jälkeen. amoy 19.8.2022

→ Ikkunaseinällä säilynyt laajin fragmentti sabluunamaalusta tapettista. Tapettipinnassa näkyy jäljet sähkökatkaisimesta ja johtoasennuksesta. Katon rajassa sinisen tapetin kääntyessä kulmassa otsapinnalle kaistaleessa ei ole koristekuviota. Tällä perusteella kuvio jätettiin otsapinnasta pois. amoy 19.10.2020

niin, että kankaiden reunat ja kiinnitysnaulat jäävät peittoon. Myös oikeanpuoleisen ikkunasyvennyksen kaapin karmiliittymässä karmirakenne, kaapinovi ja tapettipinta ovat samassa tasossa ilman listoitusta ja kankaan reuna on tasoitettu karmin päälle.

Vanhat sähköasennukset

Makuuhuoneen oviaukon vieressä näkyy tapettivaiheessa asennetun katkaisijan ja johdon jäljet. Johdotuksen jäljet näkyvät myös säilyneissä tapettikaistaleissa katonrajassa ja alakattopaneloinneissa.

↑ Sabluunamaalattu tapettipinta. Ikkunan alapuolella alkuperäistä tapettia. amoy 29.6.2022

↓ Ikkunasyvennyksen kiiltomaalattu tapetti. amoy 9.6.2022

3.1.2 UUDET KÄSINTEHDYT TAPETIT

Seinän yläosan 1900-luvun alun sabluunamaalattujen tapettipintojen palauttaminen oli keskeisessä osassa tilan entistämisessä. Kyseessä oli poikkeuksellinen aikakauteen liittyvä erikoisratkaisu, niinpä kosteudenkestävät tapetit rakennekerroksineen päätettiin rekonstruoida säilyneiden fragmenttien perusteella mahdollisimman tarkasti.

Käsinmaalattuja tapetteja oli kahta eri tyyppiä: sabluunamaalattu koristetapetti sekä ikkunasyvennyksen yksivärinen kiiltomaalattu tapetti. Näille molemmille jouduttiin etsimään omat rakennekerroksensa.

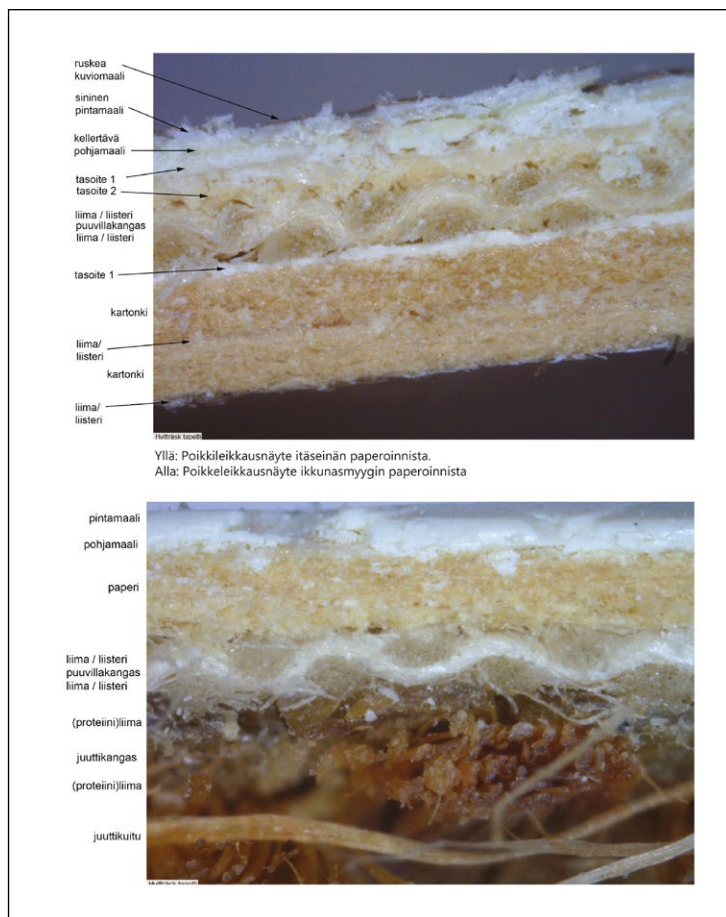
Tutkimukset

Oikeiden rakennekerrosten ja työtapojen määrittämiseksi säilyneistä fragmenteista tehtiin mikroskooppitutkimus, uv-tutkimus sekä osoitusreaktiokokeet.¹

Mikroskooppitutkimukset² tehtiin kahdesta kylpyhuoneen tapettikerrosnäytteestä, joista toinen irrotettiin katonrajasta peilikaapin

¹ Proteiini, tärkkelys ja öljy.

² Hvitträsk, Kylpyhuoneen paperoinnit, paperikerrosten mikroskooppitutkimus 18.11.2020, Sara Théodore ja Anna-Maria Kymäläinen.

← Hvitträsk, Kylpyhuoneen paperoinnit, paperointien mikroskooppitutkimus 18.11.2020, Sara Théodore, Anna-Mari Kymäläinen. (kuvasivu raportista)

↑ Proteiinitesti, vaaleansininen tapetti, mikroskooppikuva. Henriikka Määttä Osoitusreaktiokokeissa eläinliimaa löytyi proteiinitestissä eri kerroksista huomattavasti vähemmän kuin oli ennakoitu. Merkittävin tieto oli, ettei tasoitteesta löytynyt proteiinia. Tasote ei siis ollut perinteinen pohjustus (ns. grundi), vaan sidosaineena liiman sijaan oli vain öljy. Myöskään säkkikankaan pinnassa ei näyttänyt olevan eläinliimaa, vaikka silmämääräisesti siltä vaikutti. Hvitträskin kylpyhuoneen seinäkankaat, Kemialliset osoitusreaktiokokeet, Henriikka Määttä 2020. (kuva raportista)

yläpuolelta ja toinen oikeanpuoleisen ikkunan smyygistä. Osoitusreaktiokokeiden avulla tarkennettiin mikroskooppitutkimuksen pohjalta saatuja tietoja rakennekerroksista.¹

Tutkimuksilla ei saatu yksityiskohtaisen varmaa tietoa kaikista rakennekerroksissa käytetyistä eri materiaaleista, mutta ne toimivat tärkeänä apuna ensimmäisten koemallien rakennekerrosten määrittämisessä.

1 Hvitträskin kylpyhuoneen seinäkankaat, Kemialliset osoitusreaktiokokeet, Henriikka Määttä 2020. Projektityö Kaakkois-Suomen ammattikorkeakouluun, ohjaaja Diego Carlozzo.

Koemallit

Koska kyseessä oli kokeellinen entisöintityö, jonka tavoitellusta lopputuloksesta ei ollut etukäteiskokemusta eikä myöskään dokumentoitua alkuperäistietoa, oli koemallityöskentely hyvin tärkeässä osassa. Koemallien avulla rakennekerroksia tarkennettiin halutun pintavaikutelman saavuttamiseksi. Koemalleja tehtiin lukuisia, mutta silti materiaalivalintoja jouduttiin tarkentamaan vielä myös varsinaisen työn aikana.²

2 Koemalleista tarkemmin: Eteläsiiven kylpyhuonekunnostus v. 2020–21, Katselmusmuistio 16, arkkitehdit mustonen oy 5.2.2021.

↓ Erilaisia koemalleja: Vasemmalla sabluunamaalatus tapetin rakennekerrosten toinen ja kolmas koemalli, oikealla kiiltomaalatus tapetin ensimmäinen koemalli. amoy 5.2.2021

↑ Valmista sabluunamaalattua tapettipintaa. amoy 5.5.2021.

→ Ikkunaseinältä löytyi oikean reunan säilyneestä tapettikentästä jälkiä sabluunamaalattua kenttää rajaavasta pystyviivasta. Tällä perusteella pystyviivat palautettiin uusienkin tapettikenttien reunoihin näissä paikoissa. amoy 5.5.2021.

3.1.3 SABLUUNAMAALATTU TAPETTI

Sabluunamaalattu tapetti on maalattu hirsi- / lautapinnan päälle pingotetulle pohjalle, jossa on alkuperäisen mallin mukaisesti käytetty kartonki-, kangas-, tasoite- ja öljymaali kerroksia.

Sisäikkunan alapuolella ja makuuhuoneen oven pielessä oli säilynyt hieman laajemmat kentät alkuperäistä tapettia.¹ Ne jätettiin esiin kunnostuksen yhteydessä.

Rakennekerrokset (sabl.maalattu tapetti)

Pinkopahvi. Liisteri: Zin Shofu tärkkelysliisteri (1 osa vettä, 4 osaa liisteriä). Liisteri ohennettiin käytön yhteydessä haluttuun paksuuteen vähitellen vettä lisäten. Esikäsittelynä pinkopahvit pohjustettiin ohennetulla liisterillä. Pinkopahvien annettiin kostua kunnolla ennen pingotusta.

Sulkukerros. Ohut siveltävä liitu-vernissapohjustus, liitu ja vernissa n. 1:2 (tilavuusosa) + 1% sikkatiivi (kuivike).

¹ Nämä kentät olivat säilyneet, koska ne oli tehty suoraan lautapinnalle liimatulle kartongille. Tästä syystä ne eroavat rakenteensa osalta muista vastaavista pinnoista.

Puuvillakangas. Ohut 100 % puuvillakangas, KIM-voile (Eurokangas). Kiinnitettiin läpiliisteröimällä. Liisteri sama kuin yllä.

Öljytasoite. Liitu, vernissa, vesi + balsamitärpätti. Tasoite levitettiin pystysuunnassa lastalla painamalla tai leveällä siveltimellä harjaten kangasta vasten. Kaksi tasoitekerrosta + välilihonta.

Sulkukerros. Dammarvernissa, vernissa dammar suhde 1:1. Dammar liotettu balsamitärpättiin suhteessa 1:2 (Kremer).

Pellavaöljymaali. Valkoinen pohjamaali. Sininen pintamaali: 2 x Allbäck + 2 x Kirjovärit.²

Koristekuvio. Pellavaöljymaali.

² Pellavaöljymaalin tyyppiä vaihdettiin, kun aiemmalla ei saavutettu pinnan tasaista kiiltoa.

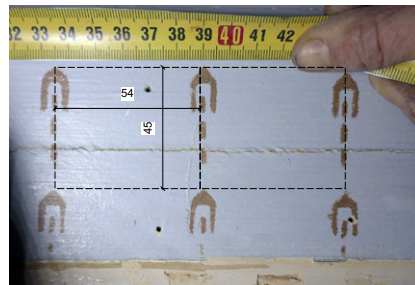
Sabluunakuvio

Sabluunakuviosta piirrettiin säilyneiden fragmenttien perusteella kaavio tietokoneella. Piirretty kaavio laserleikattiin A4-kokoisena useammalle polyesterikalvolle (Melinex/Mylar), joiden avulla pintakuvio töpötettiin ohuella siveltimellä öljymaalatulle pinnalle.

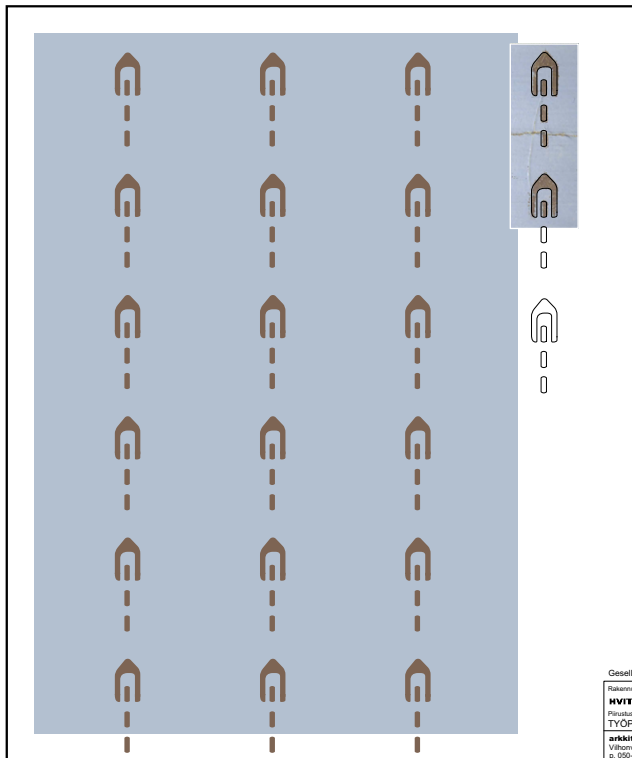
↓ Kylpyhuone (211) tapettikuvio, ARK 1325 001 sivu 1, amoy 14.12.2020.

↑ Sabluunamaalaus. amoy 22.4.2021.

↓ Säilyneissä koristemaalauksissa oli työtavasta johtuen vaihtelua sekä kuvion että etäisyyksien osalta. Koristen malliksi valittiin mahdollisimman ehjä kuvio yläaulan ikkunan alapuolella säilyneestä tapettifragmentista. amoy 10.11.2020.

VALOKUVA SISÄIKKUNAN ALLA OLEVASTA KENTÄSTÄ 1/1

Gesellius, Lindgren, Saarinen 1903. Rakennuskohde: HVITTRÄSK, Hvitträskentie 456, 02440 Luoma Piirustaja: TYÖPIIRUSTUS LUONNOS arkkitehdit mustonen oy Valtionmuinaisluoto 11 B 10, 00500 Helsinki p. 050-337 0763, toimisto@arkkitehditmustonen.fi		Piirustuksen nimi: SEINIEN PINTARAKENTEET KYLPPYHUONE (211) TAPETTIKUVIO Mittakaava: 1:1
Helsinki 14.12.2020 ARK 226 1325 001-1		

Pinkopahvitus

→ Pinkopahvin pingotus tehtiin kunkin seinän osalta yhtenäisenä vaakasuuntaisena vuotana. Esipingotuksen jälkeen leikattiin pinkopahviin aukot sisäikkunaa, ovia ja peili-kaappia varten. amoy 16.2.2021

↘ Naulaus tehtiin ensin harvaan ja sitä tihennettiin, kun pingotus oli saatu tehtyä onnistuneesti. Naularivin alla on vahvikkeena kapea pinkopahvikaista eli nupirihma. amoy 16.2.2021

→ → Naularivien päälle liisteröitiin reunasta ohennetut kapeat peitekaistaleet. Kaistaleet leikattiin kulmissa jiiriin, jotta ei kasvatettaisi kerrospaksuutta. amoy 16.2.2021.

Puuvillakangas ja tasoite

← Ohuen puuvillakankaan läpiliisteröinti. Pinkopahvipohjille tehtiin ennen liisteröintiä liituvärsäksittely imeytymisen ja pinkopahvin kostumisen ehkäisemiseksi. amoy 24.2.2021.

↙ Seinät puuvillakankaan asennuksen jälkeen. Ikkunan alla säilynyt vanha tapettifragmentti. amoy 2.3.2021

↘ Puuvillakankaan päälle tehty tasoitekerros. amoy 3.10.2021

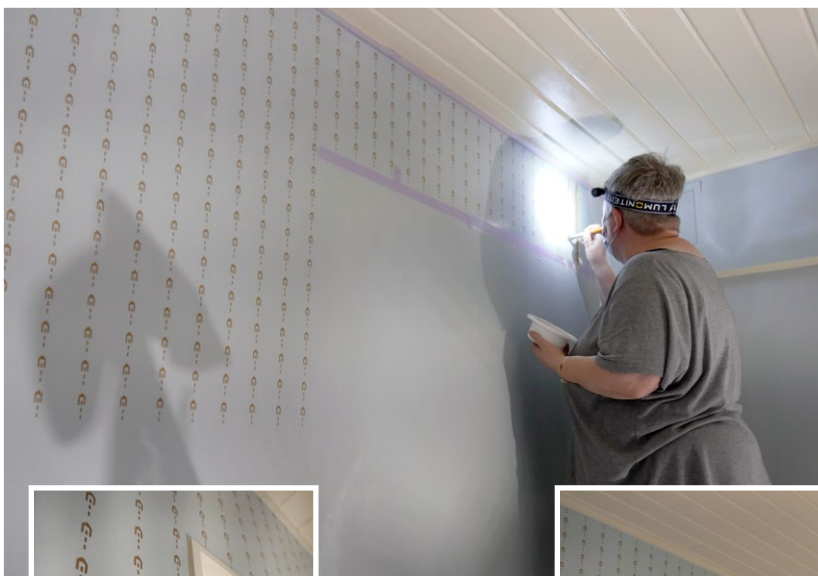
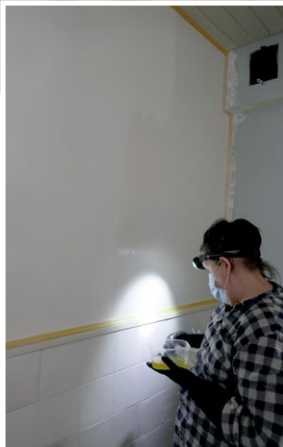

Sulkukerros

← Tasoitekerroksen jälkeen ennen sulkukerrosta seinien sisäkulmat kitattiin öljysilotteella. amoy 3.10.2021

↙ Tasoitekerroksen päälle tehtiin sulkukerros dammarvernissalla öljyn imeytymisen tasaamiseksi ja hidastamiseksi. amoy 23.3.2021

↓ Sulkukerroksesta huolimatta sinisen öljymaalin tasaisen kiillon kanssa oli ongelmia. amoy 31.3.2021

Sabluunamaalaus

← Koristemaalaukseen tehtiin laserleikatulla muovisabluunalla ja siveltimellä. Lisähaasteen sabluunamaalaukselle aiheutti öljymaalin hidas kuivuminen. Sabluunoita oli useita erikokoisia ja ne pestiin aina jokaisen käyttökerran jälkeen. amoy 22.4.2021

↓ Koristekuvio tehtiin pysty- ja vaakasuoraan eikä kuviota lähdetty mukauttamaan seinä- ja lattiapintojen painumisesta aiheutuneisiin epäsuoruuksiin. amoy 3.5.2021

← amoy 5.5.2021

3.1.4 KIILTOMAAALATTU TAPETTI

Yksivärinen kiiltomaalattu tapetti on tehty lauta-/ paneelialustalle pingotetulle juuttikangaspohjalle, jonka päällä on kangas-, pahvi ja silotekerrokset ennen kiiltävää maalipintaa.¹

¹ On mahdollista, että vanhoissa tapettipinnoissa alimpana oleva juuttikangaskerros on ollut erillisen pukeutumishuoneen alkuperäinen seinäverhous, jota on sitten käytetty uuden tapettipinnan pohjana.

Alkuperäisiä kiiltomaalattuja pintoja oli säilynyt oikeanpuoleisen ikkunasyvennyksen katossa ja oikeanpuoleisella seinällä kaapin yläpuolella. Nämä pinnat jätettiin esille ja konservoitiin.

Uuden kiiltomaalatun tapetin päällekkäisten kerrosten toteutuksessa oli ongelmia. Osin ongelmat johtuivat vasemmanpuoleisen ikkunan aluspaneloinnin huonosta kunnosta. Loppujen lopuksi uudet tapettipinnat tehtiin hieman yksinkertaistettuina.

Rakennekerrokset (kiiltomaalattu tapetti)

Juuttikangas. Kremer Jute L530, 425 g/m², tiivis juuttikangas palttinasiidoksella.

Puuvillakangas. Vahvikkeena kulmissa ja reunoilla ohut 100 % puuvillakangas, KIM-voile (Eurokangas). Liisteri: Zin Shofu tärkkelysliisteri (1 osa vettä, 4 osaa liisteriä).

Pinkopahvi. Pingotettu. Liisteri sama kuin yllä.

Öljysilote. Rubinol öljysilote.

Pohjamaali. Pellavaöljymaali.

Pintamaali. Pellavaöljymaali.

↑ Valmiit ikkunasyvennykset. amoy 9.6.2022

← Lähtötilanne purkujen jälkeen amoy 5.2.2021

Vasemmanpuoleinen ikkunasyvennys

↑ Vasemman ikkunan yläpuolinen aluspanelointi haluttiin rakennushistoriallisista syistä säilyttää huonokuntoisuudestaan huolimatta. Tämä aiheutti myöhemmissä työvaiheissa ongelmia. amoy 5.2.2021

↓ Aluspaneloinnin päälle pingotettiin juuttikangas. Sisäkulmat ja reunat vahvistettiin päälle liisteröidyllä ohuella puuvillakankaalla. amoy 19.3.2021.

↓↓ Pinkopahvin kiinnityskohdat ja reunat silotettiin yli ennen maalausta. amoy 16.4.2021

Oikeanpuoleinen ikkunasyvennys

Vauriokohdat, reunat ja liittymät vahvistettiin kankaalla ja tasoitettiin öljysilotteella. Ulkokulmissa tapettikerrokset loppuivat alun perinkin ennen reunaa ja reuna oli viimeistelysilotteella.

↑ Ikkunan yläpuoliset vanhat tapettikerrokset säilytettiin, paikattiin ja konservoitiin. amoy 5.2.2021

↓ Öljysilotusta edeltävä liittymien kangasvahvistus tekeillä. amoy 13.4.2021.

Ikkunasyvennykset

→ Oikeanpuoleisen ikkuna-aukon öljysilotus. amoy 16.4.2021.

→→ Vasemmanpuoleisen ikkuna-aukon pohjamaalaus. amoy 16.4.2021.

Ikkunaseinän otsapinta

↓ Otsapinnan vanha paperointi säilytettiin uusien kerrosten alla. Pohja tasattiin ohuilla puuliisteillä. amoy 23.3.2021

↓↓ Otsapinnan kerrokset toteutettiin sabluunamaalatun tapetin tapaan, mutta koristemaalaukset jätettiin pois, koska koristekuviota ei ollut oikeassa reunassa säilyneessä tapettifragmentissa. amoy 16.4.2021.

↑ Hormi restaurointitöiden jälkeen. amoy 9.6.2022

3.1.5 HORMIMUURI

Väritutkimukset

Lastulevyn alta paljastuneesta hormirappauksesta löytyivät kaikki vanerivaiheen maali- ja värikerrokset. Niiden alta löytyi sininen pohjamaali ja tapettivaiheen koristekuvio. Hormin rappauspinta oli siis käsitelty käsinmaalatun tapetin tapaan.

Tapettivaihetta edeltänyt värisävy muuripinnalla oli vaalean kellertävä. Tämä sävy ajoittuisi siis aikaan ennen kylpyhuonetilan yhdistämistä.

Rappauskorjaukset

Hormiseinän rappaukset olivat yläpuolisista vesikaton vuodoista johtuen huonokuntoiset ja ne jouduttiin pääosin uusimaan. Hormin rappauspinnat olivat hyvin kalkkipitoiset. Korjauksia oli tehty kovemmalla sementtipitoisemmalla laastilla. Nämä paikkaukset poistettiin.

Rappauskorjaukset tehtiin kolmikerrosrappauksena puhtaalla kalkkirappauksella K 100/700, runkoaine 1-4 mm. Maalipinnat ja koristekuvio palautettiin tapettipintojen tapaan.

↑ Hormin kylki lämpöpatterin poistamisen jälkeen. amoy 10.11.2020

↑ Hormin rappaukset jouduttiin suurimmaksi osaksi uusimaan. amoy 18.11.2020

↓ Rapattu hormi maalauksen jälkeen. Hormin kohdalla ikkunoiden yläpuolinen puurakenteinen paperoitu otsapinta muuttuu rapatuksi. Materiaalin vaihtumakohtaan tehtiin matala ura. amoy 3.5.2021

↑ →
Kylpyhuoneen seinälaatoitus
restaurointitöiden jälkeen. amoy
19.8.2022

Ikkunasyvennyksen kohdalla uusittu
laatoitus erottuu vanhaa laatoitusta
vaaleampana.

3.1.6 SEINÄLAATOITUS

Kylpyhuoneen seinälaatoitukset ovat pääosin 1900-luvun alkuvaiheista. Laatoituksessa ei näy jälkiä alkuperäisvaiheesta, jolloin kylpyhuone ja pukeutumistila ovat olleet erillisiä.

Ikkunaseinällä altaiden asennuksen yhteydessä (ilmeisesti) 1950-luvulla uusitut seinälaatoitukset erottuvat vanhemmista laatoituksista valkoisemman värinsä takia.

Vanhat laattapinnat on rajattu puulistoin. Ikkunasyvennyksen kulmauksissa on 1950-luvulla käytetty kulmapyöristettyä laattaa.

Kunnostustoimenpiteet

Alkuvaiheen seinälaatoitukset 1950-luvun muutoksineen säilytettiin ja kunnostettiin.

Saumaraut ja murtumat

Kylpyhuoneen seinä- ja lattiarakenteissa oli vuosien kuluessa tapahtunut siirtymiä ja painumia. Näistä johtuen seinälaatoissa ja laattasaumoissa oli murtumia. Seinälaatoituksen saumojen pienet raot ja laatoissa olevat murtumalinjat retusoiitiin liidusta ja rasvattomasta maidosta tehdyllä tahnulla.

→ Kylpyhuoneen seinälaatoitus restauroinnin jälkeen. amoy 19.8.2022

↓ Liitumaidolla tehty saumatäyttö peilikaapin oikealla puolella. amoy 5.2.2021

↘ Ovikarmin ja laatoituksen välinen rako täytettiin pellavaöljykitillä ja maalattiin karmin sävyyn. amoy 5.2.2021

↓↓ Peiliseinän ja ylähallin puoleisen seinän sisäkulma kunnostuksen jälkeen. amoy 29.6.2022

↑ Ammeen taustaseinän seinälaatoitusta ennen korjausta. Ammeen takana oleva hirsiseinän ja hormiseinän välinen sisäkulma oli revennyt auki. amoy 14.8.2020

← Ylläolevan sisäkulman deteljointsia korjauksen jälkeen. Painumisesta aiheutunut korkoero piilotettiin jättämällä hormiseinän kohdalla kaksiosaisen jakolistan ylälistaa pois. amoy 9.6.2022

Liittymien saumaus

Painumien takia myös liittymät ympäröiviin rakenteisiin olivat monin paikoin revenneet auki. Lattian ja seinien painumia ei pystytty korjaamaan, mutta saumat ja raot retusoitiin.

Laatoitettujen seinien auenneet sisäkulmat ja liittymät muihin rakenteisiin korjattiin pellava-

öljykitillä ja maalattiin kulloisessakin kohdassa ympäröivien pintojen sävyyn.

Hormimuurin ja ammeen taustaseinän välinen auki revennyt rako oli hyvin syvä. Rako täyttörappattiin hormimuurin rappauksen yhteydessä ennen kittausta.

3.1.7 SEINÄLISTOITUS

Puiset listoitukset, jotka rajaavat kylpyhuoneen seinälaatoitusta, ovi- ja ikkuna-aukkoja sekä seinään upotettua peilikaappia ovat tärkeä osa tilan alkuperäistä arkkitehtuuria.

Peruslähtökohdan listoituksen sisäiselle loogikalle muodostaa seinälaatoituksen yläreunaa rajaava lista, joka muodostuu kahdesta erillisestä poikkileikkaukseltaan nelikulmaisesta listasta. Listoista alempi ja leveämpi kääntyy oviaukkojen kohdalla alaspäin muodostaen laatoituksen sivulistan. Ylempi ja ohuempi lista taas kääntyy ylöspäin rajaamaan tapettipintoja.

Upotettua peilikaappia ympäröivissä listoituksia yllä kuvattu listalogiikkaa on vielä hieman hienovaraisempi.

Edeltävä listoit

Restaurointia edeltävissä vaiheissa listoit

Restau

↑↑ Kylpyhuoneen listoit

↑ Upotetun peilikaapin listoit

↗ Oviaukon reunalistoitusta. Yläaulan oven kiinteiden osien kohdalla sisäreunassa on lisäksi ohut pyöristetty puulista. amoy 9.6.2022

↑↑ Kylpyhuone entistämisen jälkeen. amoy 19.8.2022

↑ Oikeanpuoleisen ikkunan alapuolella säilynyt alkuperäinen ylälista. amoy 29.6.2022

→ Kylpyhuoneen seinälistoitusta ennen entistämistä. amoy 15.3.2018

Listoitusten palauttaminen

Listoitukset palautettiin mahdollisimman lähelle vanhaa asua listoituksesta jääneiden maalijälkien perusteella. Alkuperäiset alalistat säilytettiin ja kunnostettiin. Ylälistan malli otettiin ikkuna-seinän oikeanpuoleisen ikkunan alla säilyneestä listasta, joka vastasi dimensioiltaan löytyneitä maalijälkiä.

Ikkuna- ja oviaukkoja rajaavien listojen alkuperäinen koko ja muoto ei kaikin osin selvinnyt, joten listoitusta täydennettiin arvioidun listalogiikan mukaisesti pyrkien luontevaan kokonaisuuteen. Ylähallin vastaisella seinällä listojen detaljoinnissa jouduttiin myös huomioimaan uusittujen pintojen alle säilötty vanerivaihe.

↑ Ammeen taustaseinän hirsirakenne on ainakin laatoituksen yläpuolella vaakahirttä. Oikaisurimat ja -laudat on todennäköisesti asennettu jo alkuperäisten tapettipintojen pingotuksen yhteydessä. amoy 18.12.2020

← Yläaulan puoleisen seinän hirsirakenne päättyy oviaukon ja ikkunan väliseen salvokseen. Seinän alaosassa on pystyhirsirakenne. amoy 10.11.2020

3.1.8 HIRSISEINIEN RAKENNE

Hirsirakenne

Vaikka osa vanerikerroksesta säilytettiin uusien pintojen alla, irrotettiin vanerit väliaikaisesti kailta hirsiseiniltä, jotta alla oleva seinärakenne pystyttiin tukimaan.

Hirsiseinät oli pääsääntöisesti tehty salvotusta vaakahirrestä, kuten pääosin muutkin Eteläsiiven toisen kerroksen väliseinät. Yläaulan puoleisella seinällä ammeen päädyssä seinän alaosassa on kuitenkin pystyhirsirakenne. Ammeen taustaseinällä vastaavaa rakennetta ei ollut ainakaan laatoituksen yläpuolisella osalla, vaikka voisi ajatella Laatoituksen takana pystyhirsirakenne olisi painumattomuutensa vuoksi vaakahirttä parempi rakenne.¹

Yläaulan vastaisen seinällä hirsirakenne päättyy oviaukon ja ikkunan väliseen salvokseen.²

¹ Laatoituksen takaisen rakenteen tutkiminen on mahdollista avaamalla seinälevytyksiä käytävän puolelta.

² Salvos on jäljellä vain seinän yläosassa.

↓ Kylpyhuoneen seinien hirsirakenteita ullakkotilassa. amoy 10.11.2020

Salvoksesta on ilmeisesti lähtenyt kylpyhuonetta alun perin jakanut väliseinä, jonka yläosa on säilynyt ullakkotilassa vaakasuuntaisena hirsirakenteena.³ Salvoksesta vasemmalle, sisäikkunan ylä- ja alapuolella, seinä on lautarakenteinen.

³ Tämä voitiin todeta, kun ullakon välipohjan eristetilaa jouduttiin avaamaan palovaroittimen johtoasennuksen takia.

3.1.9 VANERIPINNAT

1970-luvun alun lastulevyypinnat seinistä ja alakatosta poistettiin. Lastulevyjen alla seinillä olevia ohuita 5 mm:n vaneripintoja säilytettiin siltä osin kuin se oli muiden restaurointitöiden kannalta mielekästä ja mahdollista. Loppujen lopuksi vanerit säilytettiin ylähallin vastaisella seinällä ja ammeen taustaseinällä.

Syyt vanerien poistoon

Ikkunaseinällä vanerit olivat pahasti vaurioituneet vesivuotojen, sähköroilouksien ja vanerin pintaan liimattujen lastulevyjen takia.

Makuuhuoneen vastaisella seinältä vaneri poistettiin, jotta seinälistoitus upotetun peilin ympärillä pystyttiin palauttamaan oikeaksi.

↑↑ Ikkunaseinän ja makuuhuoneen puoleisen seinän vaneripintoja ei säilytetty. amoy 19.10.2020

↑ Seinien vaneripintoja oli roilottu auki 1970-luvun sähköasennusten yhteydessä. amoy 19.10.2020

↓ Vaneripinnat säilytettiin uusien tapettikerrosten alla yläaulan puoleisella seinällä ja ammeen taustaseinällä. amoy 4.2.2021

↘ Uusien pintojen alla säilytetyistä vanereista johtuen esiin jätetyn alkuperäisen tapettipinnan ja uuden tapettipinnan välillä on tasoero. amoy 9.6.2022

Kylpyhuoneen alakattoa restauroinnin jälkeen. amoy 19.8.2022

3.2 ALAKATTO

3.2.1 KATTOPANELOINTI

Nykyisen kylpyhuonetilan jakautumisesta alun perin pienempään kylpyhuoneeseen ja erilliseen pukeutumishuoneeseen löytyy merkkejä kattopaneloinneista. Nämä jäljet ovat yksi tärkeimmistä todisteista siitä, että jako on alun perin oikeasti toteutettu.¹

Kattopaneloinnin vaiheet

Erillinen pienempi kylpyhuone

Alkuperäisen pienemmän kylpyhuoneen kohdalla kattopanelointi on todennäköisesti peräisin tilan vanhimmasta vaiheesta. Hormin kohdalla keväällä 2019 tehdyn vesikattokorjauksen yhteydessä ylhäältä päin tehdyissä avauksissa todettiin, että alakattopaneelit ulottuvat ikkunan ylä-

puolisen kotelon sisässä maalattuina ikkunaseinälle asti. Paneelien päät ovat yläpinnastaan viistetyt, joten ne ovat ehkä päättyneet vinoon alakattopintaan.² Näiden kattopaneelien vanhin väritys on ollut vihertävän harmaa.

¹ Hirsirakenteiden osalta olisi mahdollista, että muutos olisi tehty jo rakentamisvaiheessa.

² Näyttäisi siltä, että ikkunasyvennykset ovat alun perin olleet keskenään erilaiset. Otsapintaa ei alkuperäisen erillisen kylpyhuoneen ikkunasyvennyksen kohdalla ole ilmeisestikään ollut.

→ Lastulevyalakaton yläpuolelta paljastuneita sähköasennuksia. amoy 19.10.2020

↘ Uusittu kattopaneeli sisäikkunan yläpuolisessa nurkkauksessa. Vaurio näkyy alla olevassa valokuvassa. amoy 19.11.2020

↓ Lastulevyalakaton ja paneloinnin välissä oli asennustila. amoy 12.10.2020

↘ Kattolistojen asennus tehtiin pinkopahvin päälle liisteröidyn puuvillakankaan asennuksen jälkeen. amoy 2.3.2021

Erillinen pukeutumishuone

Yhtenäinen kattopanelointi on tehty kylpyhuonetta laajennuksen yhteydessä. Entisen erillisen pukeutumishuoneen kohdalla kattopanelointi on todennäköisesti tästä vaiheesta, mutta voi osin olla alkuperäinenkin. Vihertävän harmaata maalipintaa, joka kylpyhuoneen puolella oli alimpana maalikerroksena ei löytynyt erillisen pukeutumishuoneen puolelta.

Lastulevyalakatto

Viimeinen maalikerros alakattopaneeliin oli tehty alkydimaalilla. Paneelialakatto oli näkyvissä vielä 1950–60 -luvulla ja peitettiin vasta 1970-luvun vaihteeseen, jolloin 15 cm sen alapuolelle tehtiin rimarunkoinen lastulevyalakatto. Alakaton välitilassa kuljetettiin kylpyhuoneen sähköputkitukset.

Kattopaneloinnin kunnostus

Lastulevytykset alusrimoituksineen purettiin ja kattopaneloinnit kunnostettiin. Peiliseinän ja yläaulan vastaisen seinän kulmauksessa vaihdettiin patkka lahovaurioitunutta kattopaneelia. Alkydimaalipinnat hiottiin ja repeämät sekä lastulevyvaiheen kiinnitys jäljet kitattiin pellavaöljykitillä.

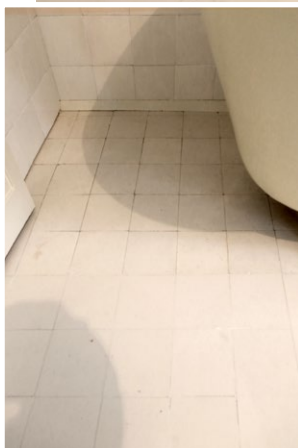
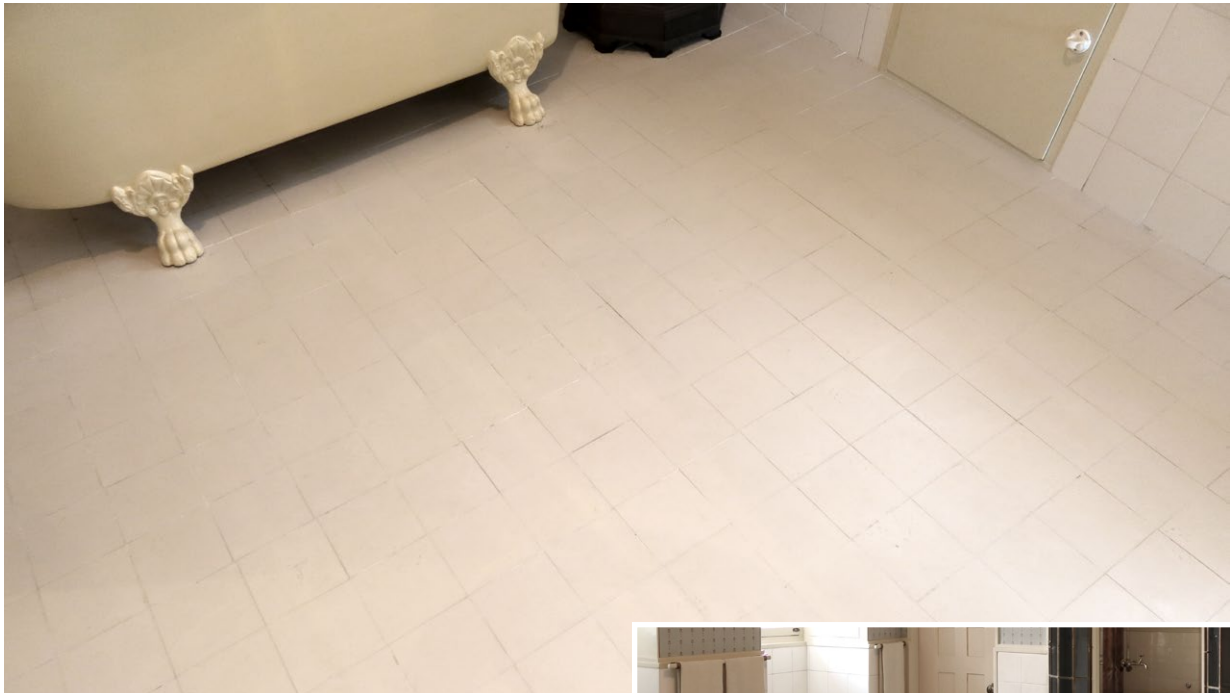

Alakattopaneelit maalattiin pellavaöljymaalilla.

Alakaton kunnostus tehtiin ennen muita pintakunnostuksia. Valaisimen kannan alla oli säilynyt alkuvaiheen öljymaalipinta ja se jätettiin nytkin maalamatta.

Uudet kattolistat

Kattolistoja oli poistettu vaneroinnin ja lastulevytyksen yhteydessä. Jäljellä olevat vanhat kattolistat olivat huonokuntoiset. Kattolistat uusittiin vanhan mallin mukaan. Katto- ja seinälistoitukset asennettiin puuvillakankaan asennuksen jälkeen, jolloin ne osaltaan kiristävät tapettipinnat paikalleen.

← ↑ →

Uusi lattialaatoitus vuoden käytön jälkeen. Säilynyt vanha laatoitus on kylpyammeen kohdalla, yläaulan puolella. amoy 29.6.2022

➤ Kuusikulmalaatan purku. Ukri Oy (vko 45)

yhtenevää tyyppiä. Irronneita laattoja oli kiinnitetty myöhemmin uudestaan erilaisilla liimoilla ja laasteilla.

3.3 LATTIA

3.3.1 LÄHTÖTILANNE

Aiemmat laatoitukset

Lattiamateriaalina oli ennen entisöintiä kuusikulmalaatta, joka oli huonokuntoinen. Laatat olivat irti alustastaan ja saumat olivat leveydeltään hyvin epätasaiset.

Ammeen purun yhteydessä ammeen alta löydettiin alue aiempaa 140x140 mm nelikulmaista laatoitusta. Tämän laatoituksen betoninen pohjalaatta oli kuusikulmalaatoituksen pohjalaattaa vanhempi.

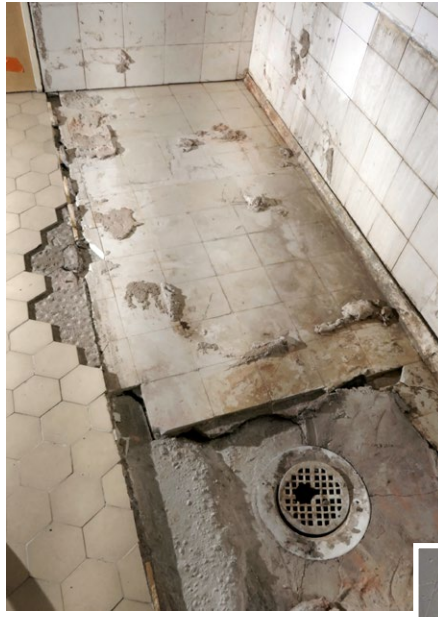
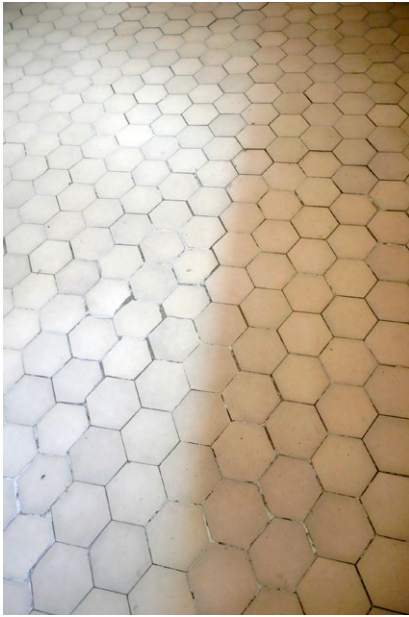
Lattialaatoituksen purku

Kuusikulmainen lattialaatoitus purettiin mahdollisimman hellävaraisesti. Koska kiinnitys oli niin huono, laatat saatiin pääosin irti ehjinä. Laatat olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta

Tasotusvalu

Laattojen alla oli tasotusvalukerros, jolla lattian pinnan kaadot oli tehty kohti ammeen alla olevaa lattiakaivoa. Valun alla oleva betonilatta oli vaakasuorassa. Tasotusvalukerros purettiin.

↑ Kylpyhuoneen aiempi kuusikulmalaatoitus. amoy 2.9.2020

↗ Ammeen alta löytynyt vanha lattialaatoitus. Vanha emalinen lattiakaivo asennettiin takaisin uuteen lattiapintaan. amoy 29.10.2020

Betoninen pohjalaatta

Suurimmaksi osaksi betoninen pohjalaatta oli kohtuullisessa kunnossa, mutta muutamien paikoin jouduttiin tekemään paikkavaluja. Etenkin hormin puoleisessa nurkassa betonilaatassa oli paljon halkeamia. Betonilaatta oli valettu ainakin osittain koksikuonatäytteen päälle.

Wc-istuimen viemäriin vieressä pala laatasta irtosi tasotusvalun poiston yhteydessä. Ylähallin oven edessä oleva alue oli todennäköisesti uusittu wc-istuimen viemäriin kohdalta.

Betonilaatan vauriot korjattiin betonivalulla, jonka alustäytöt tehtiin vaahtolasimurskeella.

↗ Kuusikulmalaatan pohjalaatta on valettu neliölaatan pohjalaattaa vasten. Ukri Oy (vko 45)

Linoleum-matto valun alla

Wc-viemäriin kohdalla olevasta lohkeamasta ja peilin eteen tehdyssä rakenneavauksessa paljastui betonilaatan alta linoleum-matto. Maton ja valun välissä oli ohut kerros koksikuonamursketta. Linoleum-matto löytyi vain entisen pukautumishuoneen puolelta, alkuperäisen kylpyhuoneen puolella mattoa ei avatuissa kohdissa löytynyt.

Matto oli normaalia linoleummattoa hieman paksumpi ja siinä oli juuttikangaspohja. Matto oli pahoin mahettunut. Peilin edessä maton alla oli ponttaamaton lauta tai lankku.

Varmuudella ei selvinnyt onko kyseessä entinen lattiapinta, vai valun alla käytetty alusta. Ollakseen vanha lattiapinta mattokerros sijaitsi melko matalalla suhteessa huoneen kynnyksiin ja viereisten huoneiden lattiakorkoihin.

↑ Peilin edustalle tehdyssä avauksessa paljastui linoleum-matto ja sen alta lauta. amoy 10.11.2022

↓ Wc-istuimen viemäriin vierestä paljastunut linoleummatto. amoy 10.11.2022

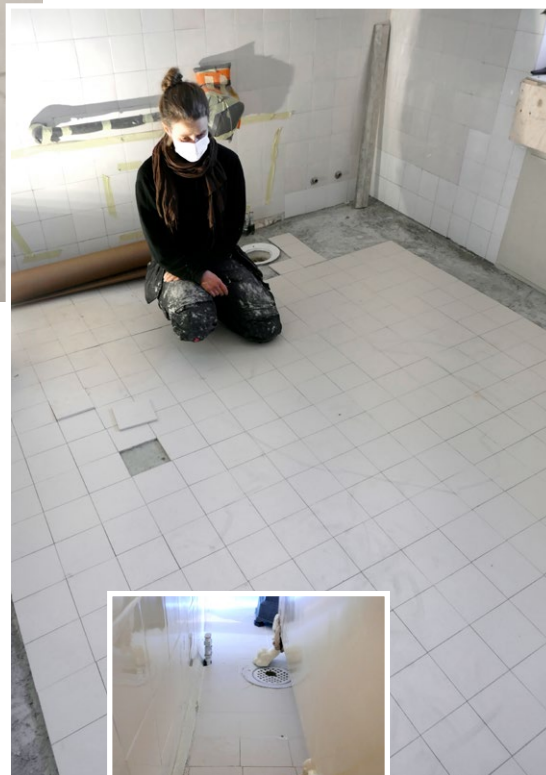

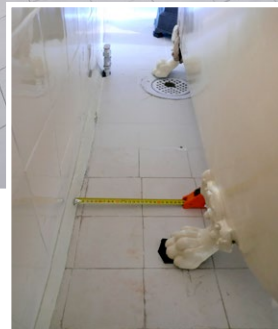
2

3

4

↑ Uusi laatoitus. amoy 29.6.2022

↗

1 Erilaisia laattamalleja ja ammeen alta löytyneen vanhan laatoituksen päällä. amoy 1.12.2020

2 Laatoitus aloitettiin laatoittamalla kahden laatan levyinen kehys huoneen ympäri. amoy 10.2.2021

3 Lattialaatoituksen keskivöhyke lähes valmis. amoy 24.2.2021

4 Ammeen taustaseinällä vanhan laatan päällä ollut valettu viiste säilytettiin. amoy 29.6.2022

3.3.2 UUSI LATTIALAATOITUS

Uusi lattialaatoitus toteutettiin muuratun ammeen alta purkuvaiheessa paljastuneen laatoituksen perusteella. Vanha laatoitus puhdistettiin ja säilytettiin osana uutta lattiaa.

Uudet laatat

Oikeanlaista laattaa etsittiin pitkään, jotta väri ja pintavaikutelma olisi sama kuin vanhassa laattassa. Laataksi valittiin Pukkila Natura (väri 16 valkoinen). Vanhan laatan koko 140x140 mm on poikkeuksellinen, joten laatat leikattiin oikeaan kokoon vesileikkauksella isommasta 300x300 mm:n laatasta.

Laatoitus puskuun

Laatoitus tehtiin vanhaan tapaan puskuun nolasaumalla. Jotta puskuun asennettu laatoitus

saatiin pysymään muodossaan, laatoitettiin aluksi kahden laatan levyinen kehys huoneen ympäri.

Laattojen leikkaamisesta syntynyt täysin suora reuna sopi hyvin laattojen puskusaumukseen. Saumat täytettiin jälkepäin valkosementistä ja liidusta tehdyllä löysällä laastilla. Laatoille tehtiin lopuksi kevyt savihionta ja vahaus karnaubavahalla. Näin laattoihin saatiin samanlainen silkinhimmeä ja hieman eloisa pinta kuin vanhassa laatoituksessa.

← Kunnostettu vanha amme ja vedenlämmitin. amoy 21.5.2021

↓ Tassuamme varastoituna ladossa. amoy 29.9.2020

↓↓ Tassuamme kunnostettavana entisessä traktoritalissa. Ammeen taustapuolelle jätettiin kaistale kunnostamatonta pintaa. amoy 13.11.2020

↓↓↓ Ammeen emalipintojen vauriot ennen retusointia. amoy 27.1.2021

3.4 KALUSTUS JA VARUSTUS

Seuraavassa käydään läpi entistetyn kylpyhuoneen kalustus ja varustus sekä sieltä restaurointin yhteydessä poistetut vesikalusteet.

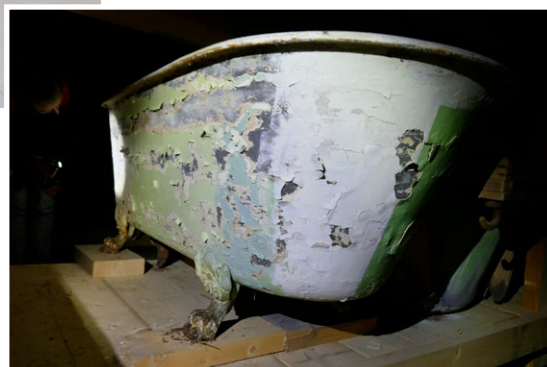
3.4.1 PALAUTETTU TASSUAMME

Hvitträskin ladossa oli muiden Hvitträskin varastoitujen kalusteiden joukossa vanha tassuamme, jonka alkuperää ei tiedetty. Tutkimusten yhteydessä todettiin ammeen kyljestä löytyvän samoja värisävyjä kuin rakenneavauksissa oli löytynyt kylpyhuoneen seinistä. Kyseessä todettiin näin olevan kylpyhuoneen aiempi amme.

Ammeen kunnostustoimenpiteet

Ammeen ulkopintojen todettiin alun perinkin olleen käsin tasoitetut ja maalatut. Ulkopinnat kunnostettiin vanhan mallin mukaan. Ammeen maalipinnan värisävy valittiin alimman löytyneen maalikerroksen mukaan. Sävy liittää ammeen kylpyhuoneen tapettivaiheeseen. Kunnostuksessa ammeen taakse jätettiin näkyville kaistale kunnostamatonta ulkopintaa.

Ammeen sisäpuoliset emalipinnat puhdistettiin ja pahimmat kolhut ja naarmut retusoitin.

- ↑ Poistettu amme, hana ja bidee. amoy 19.6.2018
- ↖ Ammeen verhomuurauksen rakenne. Kuva Ukri Oy 27.10.2020
- ← Poistettu wc-istuin. amoy 19.6.2018

3.4.2 POISTETUT VESIKALUSTEET

Kylpyamme

Korjausta edeltävä kylpyhuoneen amme oli ilmeisesti Vuorioiden ajalta 1950-luvulta. Ammetta ympäröivän verhomuurauksen paino oli aiheuttanut painumista ja repeämiä kylpyhuoneen lattia- ja seinärakenteissa. Amme varastoitiin latoon tassuammeen sijalle.

Wc-istuin, hana ja bidee

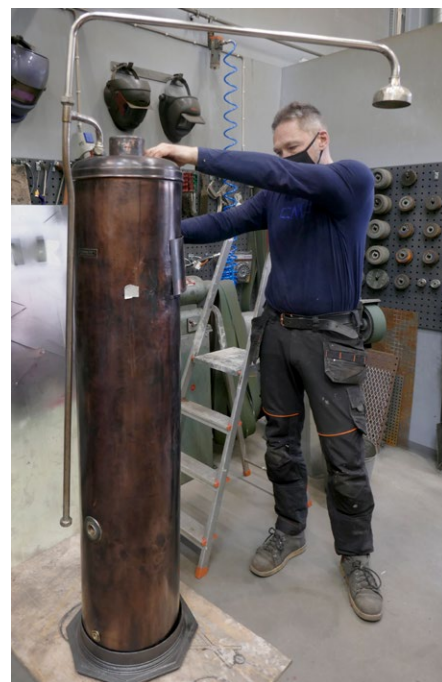
Wc-istuin, kylpyammeen hana ja bidee-istuin poistettiin restauroinnin yhteydessä. Kaikki nämä olivat oletettavasti 1950-luvun muutosvaiheesta.¹

3.4.3 KYLPYHUONEESEEN SIIJOITETTU VEDENLÄMMITIN

Alun perin vesi kylpyhuoneeseen pumpattiin järvestä ullakolla sijaitsevaan vesisäiliöön. On tiedossa, että Hvitträskin Eteläsiiven kylpyhuoneen varustukseen on kuulunut vedenlämmitin. Vedenlämmittimen ulkonäöstä tai mallista ei kuitenkaan ole tietoa.

Bastvikin kartanon vedenlämmitin

Restauroinnin yhteydessä kylpyhuoneen vanhaa ilmettä täydentämään saatiin lahjoituksena Bastvikin kartanosta 1910–20-luvun kuparinen

¹ Kaikki varastoitiin Hvitträskin Vesilaitoksen varastoon, johon saman tyyppisiä kalusteita oli varastoitu ennestäänkin. Nämä ovat mahdollisesti Vuorioitten 1950-luvulla Lastenhoitajan huoneen paikalle rakentamasta kahdesta kylpyhuoneesta, jotka purettiin 1990-luvun puolivälissä.

↑↑ Vedenlämmitin kunnostettavana pajalla kuparipintojen puhdistuksen jälkeen. amoy 19.3.2021

↗ Kuparipinnat patinoitiin pajalla. amoy 12.4.2021

vedenlämmitin. Lämmitin kunnostettiin ja sijoitettiin ammeen päähän hormiseinän kylkeen.¹

Vedenlämmittimen kunnostus

Vedenlämmittimen lieriön ja kannen välistä juotossaumaa ei haluttu avata, joten lieriössä olevien kolhujen oikaisu tehtiin vetämällä ulkopuolelta. Pienempien kolhujen häivyttäminen onnistui melko hyvin, mutta suuri painuma oikeassa kyljessä repesi oikaistaessa. Kylki paikattiin kuparilevyllä ja kokonaisuus patinoitiin.²

Valurautainen alakaulus puhdistettiin ruosteesta ja käsiteltiin liesimustalla kuten myös vedenlämmittimen valurautainen tulipesä. Hormiputki on uusi, eikä sitä ole liitetty tiilihormiin. Alkuperäinen hormiliitos on mahdollisesti ollut nykyisen ilmanvaihtoritilän kohdalla.

3.4.4 KÄSIENPESUALTAAT

Ikkunasyvennyksissä ei alun perin välttämättä ollut altaita, vaan esimerkiksi pesukomuutit. Ikkunasyvennyksistä oikeanpuoleinen saattaa olla alkuvaiheen pukeutumishuoneen ajalta ja vasemmanpuoleinen toteutettu sen mallin mukaan huoneiden yhdistämisvaiheessa.³

Nykyisten käsienvesualtaiden pohjassa on vuosileima 1938 ja niitä ympäröivä laatoitus on uudempaa. Altaiden alla olevat kaapinovat ovat todennäköisesti 1950-luvulta. Oikeanpuoleisen

↑ Kylpyhuoneen kalustusta kunnostuksen jälkeen. amoy 19.8.2022

↘ Oikeanpuoleisen ikkunasyvennyksen sivuseinässä on upotettu kaappi. amoy 29.6.2022

ikkunasyvennyksen sivuseinälle upotettu kaappi on mahdollisesti alkuvaiheesta. Verhotankoina ikkunasyvennyksissä käytettiin yläpuoliselta ullakolta löytyneitä messinkitankoja.

Ajoitus putkiasennusten perusteella

Hormiseinän kyljessä betonilaatassa kulkevat käsienvesualtaiden vesiputkiasennukset oli suojattu betonisen lattialaatan valuvaiheessa sanomalehdellä. Sanomalehdestä löytyi päiväys 1956. Tällä perusteella Vuorioiden kylpyhuoneessa tekemät muutostyömenpiteet voidaan ajoittaa 1950-luvun jälkipuoliskolle.

- 1 Hormin vierellä oli lattian alla tiilisiä tukimuurauksia, joiden pääteltiin liittyvän vedenlämmittimen sijaintiin.
- 2 Vedenlämmittimen kunnostus tarkemmin Katselmusmuistio 18, amoy 12.4.2021 (19.3.2021).
- 3 Ks. 3.2 Alakatto.

← ↑ Peilikaappi entistämisen jälkeen. amoy 19.8.2022

↗ Oikeanpuoleisessa hyllysyvennyksessä peilikaapin viimeinen, keltainen värisävy. Vasemmalla keltaisen alta paljastunut ruskean punainen värisävy. amoy 5.2.2021

↗ Punaisen maalipinnan alta löytyvä sininen värisävy, jonka pohjalta uusi sävy valittiin. Messinkiset hyllylistat on tässä vielä maalattu keltaiseksi. amoy 10.2.2021

3.4.5 PEILIKAAPPI

Seinään upotettu peilikaappi on tehty ennen vuotta 1910 ja se saattaa olla peräisin jo alkuperäisestä erillisestä pukeutumistilasta.

Peilikaapin sisäpintojen kunnostus

Tutkimusten perusteella peilikaapin hyllykaappien sisäpinnat ovat saattaneet alun perin olla lakatut. Tähän ei kuitenkaan saatu täyttä var-

↑ Vanhan mallin mukaan tehty peilikaapin uusi messinkinen suljinhela. amoy 9.8.2022

→ ↘ Uusi lämpöpatteri jää ammeen taakse piiloon. amoy 9.6.2022 ja 19.8.2022

↘↘ Aiempi 1990-luvun levyradiaattori hormiseinällä. Viesseinällä erottuu pyöreä jälki edellisen vaiheen putkipatterin kiinnityksestä. amoy 15.10.2020

muutta. Sisäpinnat maalattiin sinisiksi sävyllä, joka oli alin varsinainen maalikerros keltaisen ja punaisen maalikerroksen alla. Lasihyllyjä kannattavat messinkilistat puhdistettiin maalista, jolloin ne yhdistyivät ovien messinki-lasi-rakenteeseen.

Ulkopuoliset kunnostustoimenpiteet

Hyllykaappien lasiovien saranoinnissa oli ollut ongelmia ja niissä oli näkyvissä aiempia kunnostusjälkiä. Ovet roikkuivat eivätkä sulkeutuneet enää kunnolla. Saranoiden kiinnitystä vahvistettiin ja puuttuva suljinhela valmistettiin messingistä vanhan mallin mukaan.

Peilikaappia ympäröivä puulistoitus on tärkeä osa kaapin ulkonäköä. Listoitus palautettiin mahdollisimman lähelle alkuperäistä maali- ja kiinnitysjälkien perusteella.

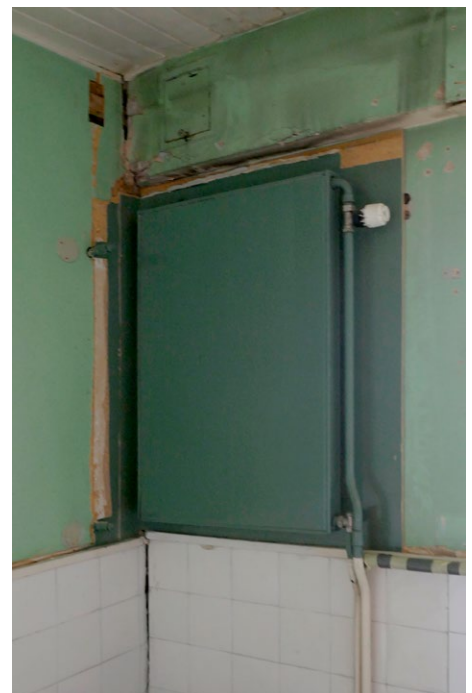
3.4.6 UUSI LÄMPÖPATTERI

Aiemmat lämpöpatterit

Kylpyhuoneen aiempi lämpöpatteri oli hormiseinälle 1990-luvulla asennettu levyradiaattori. Tätä ennen ammeen taustaseinällä oli sijainnut putkipatteri. Putkipatteri oli tullut tilaan vanerivaiheessa, mikä näkyi vaneripintojen kiinnitysjäljissä.

Uusi lämpöpatteri

Hormiseinän levyradiaattori poistettiin ja korvattiin ammeen taakse asennetulla uudella lämpöpatterilla (Purmo Delta, 5-rivinen jaeradiaattori). Patterin väri sopeutettiin kylpyhuoneen muuhun värimaailmaan.

↑↓→
Uusi valaisin ja uudet
sähköasennukset.
amoy 19.8.2022

3.5 VALAISIN JA SÄHKÖISTYS

Kylpyhuoneen sähköistys

Sähköistys on tullut kylpyhuoneeseen viimeistään 1920-luvun alussa. Alkuperäisistä katkaisimista, sähköjohdotuksista sekä johtokiinnikkeistä oli jäänyt vanhoihin koristemaalattuihin tapettipintoihin jäljet.¹

Uusi sähköistys toteutettiin restauroinnin yhteydessä löytyneiden jälkien perusteella. Jäljistä pystyttiin näkemään valaisimen ja katkaisinten kannan koon lisäksi myös pintavetona tehtyjen sähköjohdotusten linjaus ja kaareutuminen.

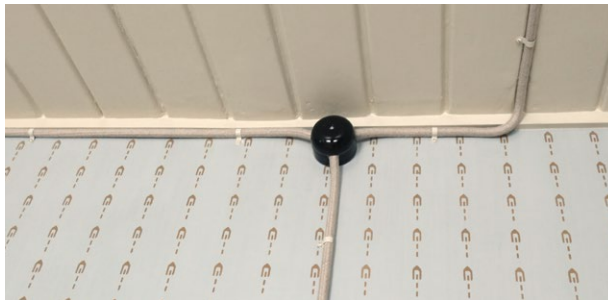
Valaisin

Uudeksi valaisimeksi valittiin Ifön valkoinen leveä posliinikanta. Valaisimen kannan koko

¹ Maalijälkien perusteella ainakin katkaisimet oli ilmeisesti siirretty vaneroinnin yhteydessä uudelle pinnalle.

→
Uusi katkaisija sisäikkunan ja lasiruudutetun oven välisellä seinäpin-
nalla. amoy 9.6.2022

↓ Uusi jakorasia.
amoy 19.8.2022

on sama kuin alun perin. Jotta kylpyhuoneen
väritys olisi koettavissa mahdollisimman lähel-
lä alkuperäistä, on valonlähteenä valaisimessa
hehkulamppu.

Valaisimen kannan koosta sekä sähköjoh-
don linjauksesta kattopanelointiin jääneet jäljet
voitiin maalikerrosten perusteella ajoittaa säh-
köistykseen alkuvaiheisiin. Valaisimen johdotus
oli katossa kulkenut alun perinkin paneelisau-
massa.

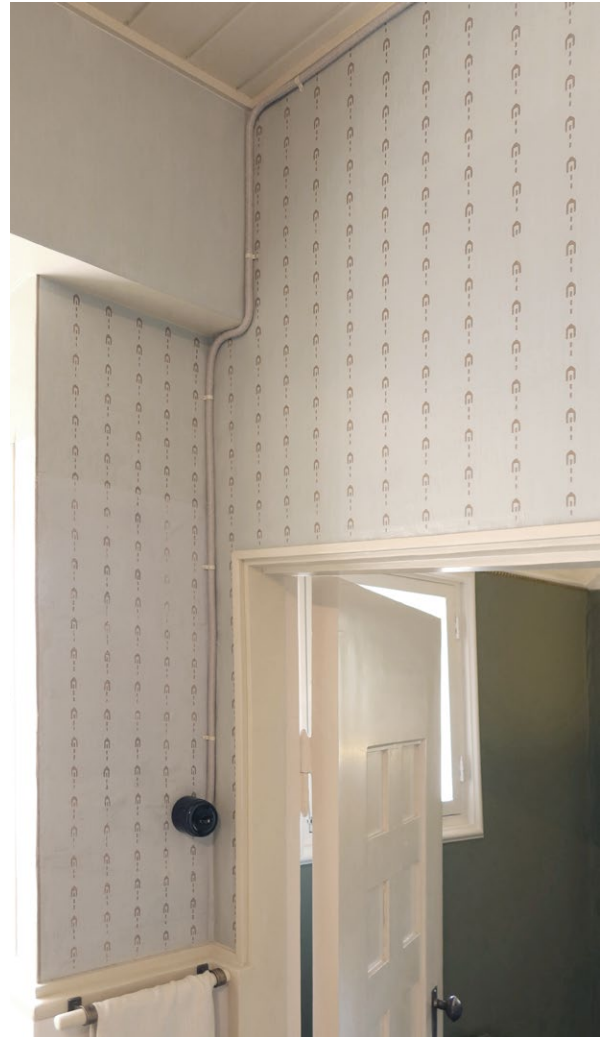
Katkaisimet ja jakorasia

Sähkökatkaisimina käytettiin THPG:n pinta-
asennettavia mustia bakeliittikytkimiä väännel-
tävällä nupilla. Katkaisimen kannan halkaisija
vastasi löytyneitä jälkiä. Jakorasiaa käytettiin
edellisen kanssa ulkonäöksellisesti yhteen sopi-
vaa Ifö:n mustaa pyöreää posliinijakorasiaa.

Sähköjohdotus

Koska oikeanlaista sähköjohtoa ei löytynyt kan-
gaspäällysteisenä siirrettiin luonnonvalkoinen
sähköjohdon kangaspäällyste alumiinivahvistei-
sen pinta-asennusjohdon päälle. Nykyvaatimus-
ten takia uusi sähköjohto on alkuperäistä johtoa
hieman paksumpi.

Johtokiinnikkeet teetettiin kattopaneloinnista
lastulevytyksen alta löytyneen kiinnikkeen mallin
mukaan. Kiinnikkeiden jako ja etäisyys toisis-
taan noudattaa vanhaa asennusta.

↑ Makuuhuoneen oven viereinen uusi valokatkaisin ja
sähköjohdotus vanhalla paikalla alkuperäisellä ja uudella
tapettipinnalla. amoy 19.8.2022

↘ Uuden sähköjohdon sukitus. amoy 10.5.2021

4 Värisävyt, materiaalit ja varustus

4.1 KYLPYHUONEEN MAALIT JA VÄRISÄVYT

ALLBÄCKIN PELLAVAÖLJYMAALI

Alakattopanelointi, listat, sisäikkuna, ovet, karmit ja kynnykset maalattiin Allbäckin pellavaöljymaalilla. Allbäckiltä tilattuja värisävyjä sekoitettiin työmaalla keskenään lopullisen sävyn löytämiseksi.

Alakattopanelointi

värisävy: 70% NCS S 1005-Y, 20% NCS S 1010-Y, 10% NCS S 1505-Y10R

Listat, sisäikkuna, ovet, karmit ja kynnykset

värisävy: 60% NCS S 1010-Y, 30% NCS S 1005-Y, 10% NCS S 1505-Y10R

Maalityypin vaihtaminen

Myös muut pinnat oli tarkoitus maalata Allbäckin pellavaöljymaalilla, mutta lopullisen pinnan kiillosta ei onnistuttu tasoitepinnoilla saamaan riittävän tasaista. Maalityyppi vaihdettiin loppuvaiheessa sabluunamaalatun tapetin ja ammeen pintamaalin osalta Kirjovärien pellavaöljymaaliksi ja kiiltomaalatun tapetin ja ikkunaseinän kaapinovien osalta Saxotol-pellavaöljymaaliksi.

KIRJOVÄRIEN ÖLJYMAALI

Sabluunamaalattu tapetti

pohjamaali (Allbäck), värisävy: NCS S 0502-Y (antikvit)

siniharmaa tausta (Kirjovärit), värisävy: NCS S 2005-B20G + hieman umbraa

ruskea koristekuvio (Kirjovärit), värisävy: NCS S 4020-Y20R

Amme

värisävy: NCS S 1010-Y10R

Peilikaapin sisäosat

värisävy: NCS S 4020-B (sininen)

SAXOTOL-ÖLJYMAALI

Kiiltomaalattu tapetti

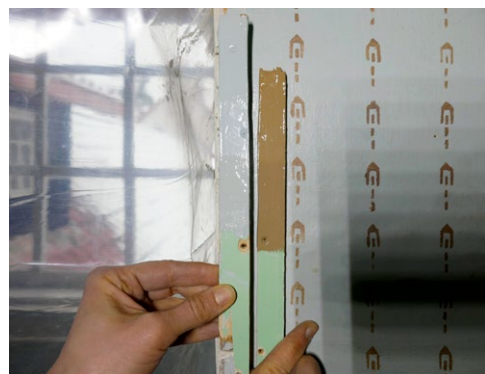
(ikkunasyvennykset)

värisävy: NCS S 1005-Y

Ikkunaseinän kaapinovet

(alakaapit ja ikkunasyvennyksen sivukaappi)

värisävy: NCS S 1005-Y

Siniharmaan pohjan ja koristekuvion värimalleja, taustana vanha tapettipinta. amoy 27.10.2021

4.2 KYLPYHUONEEN MATERIAALIT

LATTIALAATTA

Pukkila Natura, valkoinen, laatoitettu puskuun, koko 140x140x8 mm
(sahattu suuremmasta laatasta 300x300x8 mm)

Saumaus

valkosementti, sementti ja kalkki

Vahaus

karnaubavaha

SEINÄLAATOITUS

Saumaus

- pienet raot: liitu ja rasvaton maito
- liittymät: pellavaöljykitti ja maalaus pellavaöljymaalilla

Vanha lattialaatoitus ja uuden laatoituksen ladonta- ja saumamalli. amoy 5.2.2021

TAPETTIPINNAT

Kerrokset lueteltu alimmasta ylimpään.

Sabluunamaalattu tapetti

- pinkopahvi
- liisteri: Zin Shofu tärkkelysliisteri (1 osa vettä, 4 osaa liisteriä).
- sulkukerros: Ohut liitu-vernissapohjustus, liitu ja vernissa n. 1:2 (tilavuusosa) + 1% sikkatiivi.
- puuvillakangas: ohut 100% puuvillakangas, KIM-voile (Eurokangas) (liisteri sama kuin yllä)
- öljytasoite: Liitu, vernissa, vesi + balsamitärpätti. Kaksi tasoitekerrosta + välihionta.
- sulkukerros: dammarvernsissa, vernissa dammar suhde 1:1. Dammar liotettu balsamitärpättiin suhteessa 1:2 (Kremer)
- pinta: pellavaöljymaali

Koristekuvio

- pellavaöljymaali, laserleikattu sabluuna
(ARK 1325 001 Kylpyhuone (211) tapettikuvio 1/1, amoy 14.12.2020)

Ikkunasyvennykset

- juuttikangas: Kremer Jute L530, 425 g/m², tiivis juuttikangas palttinasidoksella.
- vahvikkeena kulmissa ja reunoilla ohut 100% puuvillakangas (kangas ja liisteri sama kuin yllä)
- pinkopahvi (liisteri sama kuin yllä)
- öljysilote: Rubinol
- pinta: pellavaöljymaali

4.3 KYLPYHUONEEN VARUSTUS

SÄHKÖKALUSTEET

Kattovalaisin

Ifö Electric valkoinen posliinikanta hehkulampulle E27 max 75W (52711-000-10).
Hehkulamppu: 60-75W, värilämpötila 2700-2900K.

Sähkökatkaisimet

THPG vääntönupillinen vaihtokytkin, musta bakeliitti (186892) + musta suojalevy.

Jakorasia

Ifö Electric pyöreä 55 mm:n jakorasia, musta posliini (179055-16).

Sähköjohto

Alumiinivahvisteinen pinta-asennusjohto, jonka päälle siirretty luonnonvalkoisen sähköjohdon kangaspäällyste.

Johtokiinnike

Vanhan mallin mukaiset käsin tehdyt peltikiinnikkeet. Kiinnitys kupukantaisella uraruuvilla.

MUU VARUSTUS

Lämpöpatteri

Purmo Delta, 5-rivinen jaeradiaattori. Värisävy RAL 9001 (Cream).

Amme

Ladosta löytynyt ja kunnostettu Saaristen aikainen tassuamme.

Verhotangot

Ikkuna-aukkojen yläpuolisina verhotankoina käytettiin Päärakennuksen Eteläsiiven ullakolta löytyneitä messinkitankoja.

↓ Tassuammeen kuljetus ladolta kunnostettavaksi. amoy 29.10.2020

5 Liitteet

5.1 LAUSUNTOPYYNTÖ MUSEOVIRASTOLLE

HVITTRÄSK, PÄÄRAKENNUKSEN ETELÄSIIPPI KYLPHYHUONEEN ULKOASUN PALAUTTAMINEN LÄHEMMÄKSI ALKUVAIHETTA

Lausuntopyyntö museovirastolle

07.10.2020

LÄHTÖTILANNE

Hvitträskin Päärakennuksen Eteläsiiven kylpyhuoneen (211) nykyasu on 1970-luvun alun korjaus- ja muutosvaiheesta, jolloin kaikki seinä- ja kattopinnat päällystettiin lastulevyllä. Myöhemmin tehtyjen restaurointien yhteydessä Eteläsiiven tiloja on palautettu lähemmäksi Saaristen 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten asua. Kylpyhuone on kuitenkin jäänyt pääosiltaan näiden kunnostusten ulkopuolelle.

Pintarakenteiden vesivauriot

Kylpyhuoneen kyljessä olevan hormin liittymien vesivuodot vesikatolla ovat aiheuttaneet kylpyhuoneen pinnoille pitkäaikaisia vaurioita. Kyseiset hormiliittymät korjattiin vuoden 2019 keväällä. Keväällä 2020 päätettiin korjata kylpyhuoneen sisäpinnat. Kylpyhuoneen yleisilme on jo pitkään kaivannut yleistä kohentamista kaikkien pintojen ja kalusteiden osalta.

Rakenneavaukset ja tutkimukset

Sisäpintojen kunnostuksen yhteydessä saatiin samalla mahdollisuus tutkia nykyisten lastulevypintojen alla olevia vanhempia kerrostumia. Kun löydöt olivat lupaavia ja mielenkiintoisia, päätettiin tutkimuksia laajentaa huoneen muihinkin pintoihin.

Tehtyjen tutkimusten perusteella näyttäisi mahdolliselta palauttaa Eteläsiiven kylpyhuone lähemmäksi Saaristen 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten asua.

Katselmusmuistiot

Kylpyhuoneessa tehdyt rakenneavaukset ja tutkimukset on kuvattu tarkemmin liitteenä olevissa katselmusmuistioissa.

TOIMENPITEET

Tässä kuvatut toimenpiteet toimivat alustavana työsuunnitelmana, jota tarkennetaan purkutöiden ja sen jälkeen suoritettavien lisätutkimusten yhteydessä saatavien tietojen perusteella.

Lopullisen ulkoasun ja sen yksityiskohtien ja detaljoinnin määrittäminen, esim. ikkunoiden yläpuolisen kotelon ja listoitusten osalta, vaatii vielä lisätutkimuksia.

Lastulevypinnat

1970-luvun alun lastulevypinnat katto- ja seinäpinnoilta poistetaan. Lastulevyyvaiheesta säilytetään esimerkki hormin kyljessä olevan lämpöpatterin taustalla.

Seinien vaneripinnat

lastulevyn alla oleva vaneripinta säilytetään mahdollisimman ehjänä. Kun lastulevyt on poistettu jatketaan vanerin alla olevien materiaalikerrosten tutkimista. Tutkimukset tehdään siten, että vaneripinnat vahingoittuvat mahdollisimman vähän.

Käsinmaalattu tapetti

Käsinmaalattu tapetti rekonstruoidaan säilyneiden fragmenttien perusteella vaneripinnan päälle pinnotetulle pahville. Vaneripinta on vain n. 5 mm:n paksuinen, joten materiaalipaksuus ei muutu merkittävästi. Varhemmat materiaalikerrokset säilyvät koskemattomina vanerin alla.

Kattopanelointi

Laipiossa lastulevyn alla oleva kattopanelointi kunnostetaan ja maalataan öljymaalilla. Paneloinnin vanha vihertävän harmaa värisävy on näkyvissä esim. kattolistojen alla.

Lattialaatoitus

Nykyinen lattialaatoitus on oletettavasti Vuorioiden ajalta 1950-luvulta. Laatoitus on huonokuntoinen ja lattiassa on pahoja painumia ammeen suuntaan. Tutkitaan mahdollisuutta lattian painumien oikaisemiseen ja laatoituksen korvaamisella 1900-luvun alkukymmenten asuun sopivalla laatoituksella.

Kylpyamme

Nykyinen muurattuun kehykseen upotettu amme on oletettavasti Vuorioiden ajalta 1950-luvulta. Amme on painollaan aiheuttanut painumista välipohjassa ja väliseinissä. Amme poistetaan ja korvataan varastossa olevalla aiemmalla ammeella, joka kunnostetaan.

Vedenlämmitin

1900-luvun alkukymmenten kylpyhuoneasua on mahdollista täydentää Bastvikin kartanosta lahjoitetulla vedenlämmittimellä. Vedenlämmitin kunnostetaan.

07.10.2020 Olli Helasvuo
arkkitehdit mustonen oy

LIITTEET:

Eteläsiiven kylpyhuonekunnostus v. 2020-21, Katselmusmuistiot 1-8 (27.3. - 1.6.2020)
arkkitehdit mustonen oy

